

Achrén Jonna ja Leinonen Satu

MAAHANMUUTTAJAÄITIEN ARJEN HAASTEET

Oulun kaupungin maahanmuuttajatyöntekijöiden kuvaamana

MAAHANMUUTTAJAÄITIEN ARJEN HAASTEET

Oulun kaupungin maahanmuuttajatyöntekijöiden kuvaamana

Achrén Jonna & Leinonen Satu
Opinnäytetyö
Syksy 2014
Sosiaalialan koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (AMK)

Tekijä(t): Achrén, Jonna & Leinonen, Satu

Opinnäytetyön nimi: Maahanmuuttajaäitien arjen haasteet Oulun kaupungin maahanmuuttajatyöntekijöiden kuvaamana

Työn ohjaaja: Kokko, Seija & Vanhala, Aira

Työn valmistusluku- ja vuosi: Kevät 2015

Sivumäärä: 42 + 2

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla turvapaikanhakijana maahan tulleiden äitien arjen haasteita Oulun kaupungin maahanmuuttajatyöntekijöiden kuvaamana. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tehdä maahanmuuttajaäitien arjen haasteet näkyviksi ja avun tarve konkreettiseksi. Saatua tietoa voidaan käyttää heille annettavan avun, tuen ja ohjauksen suuntaamiseksi nykyistä tarkoituksenmukaisemmin sekä asiakkaan, että työntekijän näkökulmasta.

Opinnäytetyön viitekehyksessä käsittelemme maahanmuuttajien kotouttamista ja kotoutumista, maahanmuuttajaäitien arkea, siihen liittyviä haasteita ja maahanmuuttajien saamia sosiaalipalveluita Oulussa. Tutkimus on laadullinen tutkimus. Tutkimuskysymyksemme on, millaisia arjen haasteita maahanmuuttajaäideillä on kotoutumisen alkuvaiheessa? Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluilla, haastattelimme tutkimukseen kolmea maahanmuuttajatyötä tekevää työntekijää. Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua.

Maahanmuuttajaäidit ovat erityisryhmä joka tarvitsee kotoutumiseensa erityistä tukea. Tutkimus osoitti, että tuen tarve on hyvin konkreettista ja sen on mahdollistettava äitien osallisuus uuteen yhteiskuntaan. Isot elämän muutokset ja kotoutuminen ovat hitaita prosesseja, jotka vaativat aikaa ja kärsivällisyyttä, myös tuen tarve tällaisissa tilanteissa lisääntyy huomattavasti. Muuttajaäidit joutuvat vaikeaan rooliristiriitaan oman ja vieraan kulttuurin yhdistämisen kanssa. Äidin saama tuki auttaa koko perhettä pysymään ehyempänä ja pitää valtasuhteet oikeina. Tutkimuksessa kävi selvästi myös ilmi kotouttamispalveluiden hitaus. Kaikki haastateltavat olivat samaa mieltä siitä, että muuttajat pitäisi saada nopeammin kursseille ja palveluiden piiriin.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että maahanmuuttajatyötä tulisi kehittää niin että maahanmuuttajaäidit tulisivat palvelujärjestelmässä paremmin huomioon otetuksi.

Asiasanat: Maahanmuuttajaäiti, kotoutuminen, arki, maahanmuuttajien sosiaalipalvelut

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme, Social Services

Author(s): Achrén, Jonna & Leinonen, Satu

Title of thesis: Weekday Challenges of Immigrantmothers Described by Immigrantworkers of The City of Oulu

Supervisor(s): Kokko, Seija & Vanhala, Aira

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2015   Number of pages: 42 + 2

The purpose of this study was to describe the weekday challenges of immigrantmothers who came as asylum seekers by the immigrantworkers of the city of Oulu. The intension was to make the weekday challenges of immigrantmothers visible and concretize the need of help so that the allocation and punctuality would become easier. The goal was to try to pay attention to the prevention of underprivilegedness in the early states of social integration with takin a notice of the individual speciality and weekday challenges of immigrantmothers. In addition we want to store knowledge for the use of other agents.

The theoretical framework of this study consisted of social integration of immigrants, weekdays of immigrantmothers and challenges related to that and social services for immigrants in Oulu. The study was qualitative. The data were collected through theme-based interviews. Three immigrantworkers were interviewed and the answers were analyzed usin the method of theme-based content analysis.

Immigrantmothers are a specialgroup who needs special help for their social integration. Results revealed that the need of help is concrete and it has to make mothers possible to take part in a new society. Big life changes and social integration are slow prosesses which take time and patience. The need of help increases in a situations like that. Immigrantmothers end up in a role cross-purpose between their own and foreign cultures. The support that mother gets helps the whole family stay intact and keep power relations right. Results also indicated the slowness of social integration services. All the interviewers agreed that immigrants should get more quickly to classes and services.

Results of the study can be utilized in all units witch customers are immigrantmothers. By means of the results immigrantwork can be developed so that immigrantmothers would get better noticed in the system.

Keywords: Keywords: Immigrantmother, social integration, weekday, social services of immigrants

SISÄLLYS

JOHDANTO	6
1 AMMATTILAISTEN TUELLA KOHTI KOTOUTUMISTA: KULTTUURISOKISTA ARJEN HYVINVOINTIIN	8
1.1 Kotoutuminen ja kotouttaminen	8
1.2 Maahanmuuttajien sosiaalipalvelut kotoutumisen tukena	11
1.3 Maahanmuuttajaäitien arjen hyvinvoinnin haasteet	12
1.4 Asuminen hyvinvoinnin keskiössä	14
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	20
2.1 Metodologiset lähtökohdat	20
2.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymys	20
2.3 Tutkimuksen kohdejoukko ja aineiston keruu	21
2.4 Aineiston analysointi	22
2.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	23
3 TYÖNTEKIJÄT KULTTUURITULKKEINA ÄITIEN KOTOUTUMISESSA	26
4 JOHTOPÄÄTÖKSET	32
5 POHDINTA	36
LÄHTEET	40
LIITTEET	43

JOHDANTO

Suomessa maahanmuutto on lähes kaksinkertaistunut 2000 luvulla. (Tilastokeskus, hakupäivä 16.1.2014). Suomen maahanmuuttajaväestöstä noin puolet on naisia. Suomessa maahanmuuttotutkimuksessa ei ole otettu laajasti huomioon naisnäkökulmaa. Miesten ja naisten muuttosyyt, kotoutuminen ja uuden elämän aloittaminen poikkeavat kuitenkin toisistaan, siksi on perusteltua painottaa tutkimus naisiin ja äiteihin. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 15–16.)

Tilastokeskus on arvioinut suomen työkäisten määrän kääntyvän laskuun v. 2010 lähtien. Suomen huoltosuhde heikkenee (Tilastokeskus, hakupäivä 22.1.2014.) Maahanmuuttajat ovat yksi tärkeä työreservi lisääntyneeseen työvoiman tarpeeseen, mutta ennen täysipainoista osallisuutta tarvitaan onnistunut kotoutumisprosessi. Kotoutuminen tarkoittaa maahanmuuttajan henkilökohtaista kiinnittymistä uuteen yhteiskuntaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Kotouttaminen vastaavasti tarkoittaa viranomaisten ja muiden tahojen tarjoamia palveluita, toimenpiteitä ja tukea (Työ- ja elinkeinoministeriö, hakupäivä 12.11.2013.) Onnistunut kotoutuminen tukee yksilöä saavuttamaan itsenäisyyden ja hallinnantunteen omassa elämässään. (Räty 2002, 120 – 121. Pietilä 2013, 47 – 48.)

Uusi laki kotouttamisen edistämisestä tuli voimaan vuonna 2011. Lain päätarkoitus on taata, että kaikki maahanmuuttajat saavat yhdenvertaiset kotouttamistoimenpiteet ja – palvelut, niiden tarkoituksena on helpottaa maahanmuuttajan aktiivista kotoutumista yhteiskuntaan. (Saukkonen 2013, 88–89. Turtiainen 2013, 193. Martikainen & Tiilikainen 2007, 19, 24)

Työ on ajankohtainen koska maahanmuuttajien osuus väestöstä on kasvussa, näin myös heidän osuutensa sosiaalipalveluissa lisääntyy. Oulun maahanmuuttajapalveluiden asiakasmäärät ovat kaksinkertaistuneet v. 2005–2012 välillä. Vuonna 2012 Oulussa oli n 4300 maahanmuuttaja taustasta asukasta, joista 200 oli maahanmuuttajapalvelun asiakkaina (Oulun kaupunki, hakupäivä 21.1.2014, Röntynen, 8, 2013.) Tästä voidaan päätellä että maahanmuuttajaäitejä kohdataan myös muissa yksiköissä.

Tutkimusaiheemme on maahanmuuttajaäitien arjen haasteet kotouttamisen alkuvaiheessa maahanmuuttajapalveluiden työntekijöiden kuvaamana. Opinnäytetyössämme maahanmuuttajaäideillä tarkoitetaan turvapaikanhakijana Suomeen tulleita äitejä, jotka saavat sosiaalipalvelut maahanmuuttajapalveluista. (Oulun kaupunki, hakupäivä 21.1.2014).

Maahanmuuttajaperheissä äidit ovat useimmin kotiäitejä, jolloin heidän kontaktinsa valtaväestöön ovat vähäisiä. Tilanne hidastaa kotoutumista. Kotona lapsiaan hoitavat pakolaistaustaiset äidit ovat suurimman syrjäytymisuhan alla. (Röntynen 2013, 8, Martikainen & Tiilikainen 2007, 15–16, Tilastokeskus, hakupäivä 16.1.2014

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla arkielämän haasteita, joita maahanmuuttajaäidit kohtaavat kotoutumisen alkuvaiheessa jotta annettava apu, tuki ja ohjaus olisi tarkoituksenmukaisempaa sekä asiakkaiden, että työntekijöiden näkökulmasta. Tutkimustehtävänä on millaisia arjen haasteita maahanmuuttajaäideillä on kotouttamisen alkuvaiheessa maahanmuuttajapalveluiden työntekijöiden kuvaamana. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tehdä maahanmuuttajaäitien arjen haasteet näkyviksi ja avun tarve konkreettiseksi, jotta työn kohdentaminen ja oikea-aikaisuus helpottuisivat. Tavoitteena on pyrkiä huomioimaan huono-osaisuuden ehkäisemistä jo kotoutumisprosessin alkuvaiheessa huomioiden maahanmuuttajaäitien yksilöllinen erityisyys ja arjen haasteet. Lisäksi haluamme tallentaa kokemustietoa muiden toimijoiden käytettäväksi. Tutkimuksen tulokset ovat hyödynnettävissä kaikissa yksiköissä joissa asiakkaina on maahanmuuttajaäitejä.

Opinnäytetyömme aihe syntyi kiinnostuksesta maahanmuuttajatyötä kohtaan. Yksi tutkijoista on tehnyt pitkään lastensuojelutyötä ja on työssään huomannut maahanmuuttajataustaisten lasten määrän lisääntyneen ja koki tarpeelliseksi hankkia lisätietoa aiheesta ammatillisuuden tueksi. Teimme opinnäytetyön yhteistyössä maahanmuuttajapalveluiden kanssa, jotta se palvelisi työelämän tarpeita

Tämän opinnäytetyön kautta vahvistamme taitoa tunnistaa maahanmuuttajaäitien arjen haasteista johtuvaa tuen tarvetta ja luoda osallisuutta tukeva vuorovaikutus- ja yhteistyösuhde. Omina oppimistavoitteina on vahvistaa tietoa siitä kuinka tukea yksilön omien voimavarojen käyttöön. Pyrkimyksenämme on kehittää omaa reflektiivistä ja kehittävää työtettä. Eettisen osaamisen kompetenssit korostavat ihmisten tasa-arvoa ja syrjäytymisen ehkäisyä.

1 AMMATTILAISTEN TUELLA KOHTI KOTOUTUMISTA: KULTTUURISOKISTA ARJEN HYVINVOINTIIN

Maahanmuuttaja on yleiskäsite kaikille Suomeen eri syistä muuttaneille ihmisille. Tutkimuksesamme tarkoitamme sillä turvapaikanhakijana maahan tulleita, jotka saavat oleskeluluvan myöntämisen jälkeen sosiaalipalvelut Oulun kaupungin maahanmuuttajapalveluista ensimmäisen kolmen vuoden ajan, eli kotoutumisajan verran. Turvapaikanhakija on henkilö joka on hakenut Suomesta oleskeluoikeutta ja se on hänelle myönnetty. Turvapaikanhakija saa pakolaisaseman kun hänelle myönnetään turvapaikka. Ihminen on pakolainen, kun häneen sopii Yhdistyneiden kansakuntien Geneven pakolaissopimuksen määrittely pakolaisuudesta. Sopimus on tehty vuonna 1951. Se määrittelee pakolaiseksi henkilön jolla on kotimaassaan ollut aihetta pelätä joutuvan sa vainotuksi, rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta. Turvapaikanhakija voi saada oleskeluluvan myös muulla perusteella. Turvapaikka voidaan myöntää myös toissijaisen tai humanitaarisen suojelun perusteella. (Maahanmuuttovirasto, hakupäivä 3.10.2013, Rätty 2002, 16)

1.1 Kotoutuminen ja kotouttaminen

Maahanmuuton lisääntyessä on kotouttamiseen kiinnitetty huomiota myös valtiovallan puolelta. Hallitusohjelmassa sanotaan että maahanmuuttajat ovat pysyvä ja tervetullut osa Suomalaista yhteiskuntaa. Pääministeri Aleksander Stubbin hallitus toteuttaa Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaa joka piti keskeisinä toimintoina syrjinnän torjuntaa ja kotoutumista. Hallitus pyrkii maahanmuuttopoliittiseen linjaan jolla tuetaan suvaitsevaisuutta, rakennetaan moniarvoista ja turvallista Suomea sekä lisätään kansainvälistä kilpailukykyä. Hallitus pyrkii mm. maahanmuuttajien työllisyysasteen nostamiseen, vaikuttavampaan kotouttamispolitiikkaan ja tehokkaaseen syrjinnän torjumiseen. (Valtioneuvosto, hakupäivä 8.11.2013, Pääministeri Aleksander Stubbin hallituksen ohjelma 24.6.2014,1)

Hallitus on laatinut Maahanmuuton tulevaisuus 2020 – strategian jossa arvioidaan Suomeen kohdistuvaa muuttoliikettä sekä liikkuvuuden merkitystä yhteiskunnalle, jossa eläköityvien ikäluokkien määrä kasvaa merkittävästi. Strategiassa tarkastellaan maahanmuuttoa, liikkuvuuteen ja kotoutumiseen liittyviä kysymyksiä sekä linjataan suomen maahanmuuttopoliitiikan kehityssuunnat ja tavoitteet. (Sisäministeriö, hakupäivä 8.11.2013)

Työ- ja elinkeinoministeriön määrittely kotouttamiselle ja kotoutumiselle on seuraavanlainen:

Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen.

Kotouttamisella tarkoitetaan kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla. Ensisijaisesti näitä toimenpiteitä ja palveluja järjestetään osana kunnallisia peruspalveluja sekä työ- ja elinkeinohallinnon palveluja. (Työ- ja elinkeinoministeriö, hakupäivä 12.11.2013.)

Ensimmäinen laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikan vastaanotosta (493/1999) tuli voimaan v.1999. Silloisesta maahanmuuttajaväestöstä johtuen lain painopiste oli humanitaarisessa maahanmuutossa ja työttömien maahanmuuttajien kotouttamisessa. Työ- ja perheperustaisen maahanmuuton yleistyessä tarve lakiuudistukselle tuli ilmeiseksi. (Makkonen & Koskeniemi. 2013, 78.)

Uusi laki kotouttamisen edistämisestä tuli voimaan vuonna 2011 (1386/2010). Lain päätarkoitus on taata, että kaikki maahanmuuttajat saavat yhdenvertaiset kotouttamistoimenpiteet ja -palvelut, riippumatta siitä mikä on oleskelun peruste, oleskeluluvan tai rekisteröidyn oleskeluoikeuden ollessa voimassa. Kotouttamistoimenpiteiden ja -palveluiden tarkoituksena on helpottaa maahanmuuttajan aktiivista kotoutumista Suomeen ja suomalaiseen yhteiskuntaan. Laki edellyttää että kotoutumisen kaksisuuntaisuutta edistetään maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä, koska kotoutumisen edellytyksenä on vuorovaikutus ja yhteistoiminta. Kotoutuminen merkitsee osallistumista uuteen yhteiskuntaan, mutta samalla sitä, että säilyttää oman kieli- ja kulttuuriperinteen. Tällaista mallia joka ei sulje vanhaa pois jotta uuden voi hyväksyä, pidetään parhaana kotoutumisen mallina. Tästä käytetään myös termiä integraatio.

Kotouttamista tapahtuu ja sitä voidaan katsoa joko yksilön, perheen, yhteisön tai yhteiskunnan tasolta. Tutkimuksessa haluamme kiinnittää erityistä huomiota yksilö- ja perhetasolla tapahtuvaan kotoutumiseen. Kaikkien Suomeen muuttavien tulee saada perustietoa yhteiskunnasta ja ohjausta tarjolla olevista palveluista. Kotouttamisohjelmaan kuuluu että maahanmuuttajalla (17 – 64-vuotiaat) on oikeus alkukartoitukseen. Alkukartoituksessa arvioidaan kielikoulutustarpeet ja selvitetään onko tarvetta kotouttamissuunnitelmalle. Kotouttamissuunnitelman tekevät TE-toimistot työttömille työnhakijoille, muille kuin työikäisille (kotiäidit, eläkeläiset, pitkäaikaissairaat, nuoret ja

lapset) sen tekee kunta. Nämä ryhmät jotka eivät kuulu työnhakijoihin ovat myös se ryhmä jolla on suurin riski syrjäytyä. Kotoutuminen Suomeen tai mihin tahansa maahan on aina yksilöllinen prosessi ja siksi myös kotouttamistoimenpiteiden tulee olla yksilöllisiä ja jokaiselle henkilökohtaisesti muokattuja. (Saukkonen 2013, 88 – 89. Turtiainen 2013, 193. Martikainen & Tiilikainen 2007, 19, 24, Sosiaaliportti, hakupäivä 3.2.2015.)

Uuteen maahan, elinympäristöön ja kulttuuriin sopeutuminen on vaiheittainen prosessi, tästä käytetään termiä kulttuurisokki. Kulttuurisokki on kriisi jonka vaiheita ovat kuherruskuukausivaihe, torjuntavaihe, tasapainonhaku vaihe ja useamman kulttuurin hallintavaihe eli kotoutuminen. Kulttuurisokki ei etene tietyn aikataulun mukaan vaan on yksilöllinen prosessi joka etenee eritahaisesti. Prosessiin vaikuttavat maahanmuuttajan lähtötilanne. Turvapaikanhakijoina Suomeen tulleet ovat yleensä vaikeimmassa asemassa, sillä heillä ei välttämättä ole ennakkotietoa siitä millainen maa Suomi on tai he eivät tunne yhtään ainutta ihmistä eivätkä osaa mitään yhteistä kieltä. Ensimmäisessä vaiheessa uutta kulttuuria pidetään hyvänä, eikä huonoja puolia ole. Toisessa eli torjuntavaiheessa ihminen alkaa kyseenalaistaa uutta kulttuuria ja sen arvomaailmaa. Kolmatta vaihetta kutsutaan myös itsetutkiskelun vaiheeksi. Silloin kyseenalaistamisesta johtuneet mielipiteet uutta kulttuuria kohtaan alkavat laimentua ja myös vanhassa kulttuurissa huomataan huonoja puolia. Viimeisessä eli kotoutumisvaiheessa ihminen hyväksyy ja voi nähdä itsensä osana molempia kulttuureita. (Räty 2002, 120–121. Pietilä 2013, 47–48). Koska paneudumme tutkimuksessamme erityisesti alkuvaiheen kotoutumiseen, emme käsittele tutkimuksessamme kulttuurisokin viimeisiä vaiheita.

Omista juurista irtautuminen ja uuteen yhteiskuntaa asettuminen on useimmille ihmisille ennakoitua suurempi haaste. Kokemuksen kokonaisvaltaisuus yllättää. Muuton seurauksena jotkin elämän olosuhteet voivat parantua, mutta esim. vaikea työllistyminen ja kantaväestön asenteet voivat olla pettymys. Muutto aiheuttaa nopean sosiokulttuurisen muutoksen ja suuren sopeutumisen haasteen perhe-elämään, se voi yllättää muuttajan. (Alitolppa-Niitamo ym. 2005,45, Säävälä 2011, 52.)

Maahanmuuton seuraukset ovat monitahoiset. Muutos koettelee kotoutujan jaksamista ja elämänhallintaa erityisesti kotoutumisen ensimmäisinä vuosina. Kulttuurin muutos johtaa roolien muutokseen, jonka käsitteleminen vaatii aikaa ja psyykkistä energiaa. Säilyttääkseen oman elämänsä hallinnan uudessa ympäristössä kotoutuja tarvitsee kotoutumistoimenpiteitä eli tukea, ohjausta ja neuvontaa. Perheille se on erityisen tärkeää vanhempien jaksamisen kannalta. Lapset

tarvitsevat hoivaa ja huolenpitoa, heidän kasvunsa kannalta jokainen hetki on tärkeä. (Alitolppa-Niitamo ym. 2005,46.) Sosiaalityön tärkeä tehtävä onkin siinä että ihmiset tulevat kohdatuksi ja kohdelluksi yksilöinä ja niiden yhteisöjen jäsenenä johon kuuluvat. Erot ihmisten välillä koskevat etnisyyden ja kulttuurin lisäksi myös sosiaalista ja taloudellista asemaa, sukupuolta, yksilöllisiä ominaisuuksia ja kokemuksia. Maahanmuuttajana eläminen ja vähemmistöön kuuluminen luovat erityisolosuhteita ja – tarpeita, jotka voivat sosiaalityön kannalta olla merkittäviä. Pelkän kulttuuri-taustan tai kansalaisuuden perusteella ei pitäisi tehdä ihmisistä yleistäviä johtopäätöksiä. (Anis, 2013, 156.)

1.2 Maahanmuuttajien sosiaalipalvelut kotoutumisen tukena

Kuntien maahanmuuttajatyö voidaan jaotella kolmeen alueeseen: vastaanottavaan, kuntouttavaan ja monikulttuuriseen työhön. Turtiainen pitää jakoa selkeänä, koska vaiheiden työotteet ovat erilaisia. Nämä vaiheet menevät päällekkäin maahanmuuttajan oman henkilökohtaisen kotoutumisen kanssa. Vastaanottavatyö tavoittaa parhaiten juurikin turvapaikanhakijoina maahan tulleet, koska muilla perusteilla maahan tulleita tavoitetaan heikosti, jos he eivät itse hakeudu kysymään ohjausta tai neuvoja. Vastaanotto- ja kotouttamispalvelut ovat moniammatillisia, yleensä psykososiaalista palvelua, joissa annetaan neuvontaa ja ohjausta yksilöllisen tarpeen mukaan. Vastaanottavalla työllä Turtiainen tarkoittaa maahanmuuttajan ja perheiden arjen rutiinin rakentamista, niin että fyysiset paikat esim. kaupat, koulut ja päiväkodit sekä muu lähiympäristö tulevat tutuiksi, sekä reitit niihin. Kotoutumisen edistymiselle on tärkeää, että vastaanotto onnistuu ja asettuminen johonkin on hyvin konkreettista. (2013, 195–196.) Anis kutsuu maahanmuuttajien kanssa tehtävää sosiaalityötä monikulttuuriseksi sosiaalityöksi. Sillä tarkoitetaan yleensä kulttuuritietoista sosiaalityötä jossa huomioidaan asiakkaiden erilaiset kulttuuritaustat ja maahanmuutosta mahdollisesti johtuvat erityistilanteet. Sosiaalityö on pääsääntöisesti ongelmien kanssa työskentelyä, maahanmuuttajien syyt sosiaalipalvelujen asiakkuuteen ovat samoja kuin kantasomalaisillakin, heillä voi kuitenkin olla suurempi riski pidempään työttömyyteen ja muita syrjäytymisriskejä. Turvapaikanhakijana suomeen tulleet ohjataan automaattisesti sosiaalityön asiakkuuteen, jotta heidän kotoutumistaan voidaan tukea ja edistää. (2013, 148.)

Oulun kaupungin vastaanottamille pakolaisille sekä paluumuuttajille (entisen Neuvostoliiton alueelta) tarjotaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa maahanmuuttajapalveluiden kautta. Terveyspalveluihin kuuluvat terveydenhoitajan- ja lääkärin vastaanotot. Sosiaalipalveluihin kuuluvat sosiaalityöntekijöiden, ohjaajien ja kodinhoitajien palvelut. Pakolaiset saavat lakisääteisiä kotout-

tamispalveluita kolmen vuoden ajan ja paluumuuttajat puolen vuoden ajan. Sen jälkeen maahanmuuttajat saavat sosiaali- ja terveystoimen yleisiä kaupungin tarjoamia palveluita. (Oulun kaupunki, hakupäivä 21.1.2014)

Alkuvaiheessa maahanmuuttajan on tärkeää saada tietoa yhteiskunnasta, työmarkkinoista ja erilaisista palveluista. Suomalainen yhteiskunta on monimutkainen ja sen palvelut ovat eriytyneet monille eri sektoreille. Oman elämänhallinnan kannalta on tärkeää tuntea julkiset palvelut. Tiedonpuutteesta johtuvat etujen menetykset johtavat helposti syrjäytymiskierteeseen. Sillä voi olla ylisukupolviset vaikutukset. (Alitolppa-Niitamo ym. 2005,47.) Monien maahanmuuttajien lähtömaissa ei ole julkisesti tuotettuja sosiaalipalveluja, joten niiden toiminta on heille tuntematon. Maahanmuuttajat ovat valtaväestöön verrattaessa heikommassa asemassa varsinkin heti muuton jälkeen kun heillä ei ole vielä riittävää sosiaalista toimintakykyä. Viranomaisten tehtävä on perehdyttää pakolaistaustaiset asiakkaat uuden maan käytäntöihin ja varmistaa heidän oikeuksiensa toteutuminen. Pohjoismaista palvelujärjestelmää on kritisoitu siitä, että maahanmuuttajat voivat jäädä pitkäaikaisesti asiakkaksi ja leimautua autettaviksi, jos heidän itsenäistä selviytymistä ei riittävästi tueta alkuvaiheessa. (Malin & Anis, 2013,156–157.)

1.3 Maahanmuuttajaäitien arjen hyvinvoinnin haasteet

Suomen maahanmuuttajaväestöstä noin puolet on naisia. Niin ei ole aina ollut, ennen v.1995 suomen maahanmuuttajaväestö oli miesvoittoista. Naisten osuutta on kasvattanut perheenyhdistämisen, avioliiton ja paluumuuton vuoksi maahan tulleet naiset. Maahanmuuttotutkimuksessa ei ole otettu laajasti huomioon naisnäkökulmaa, vaikka miesten ja naisten muuttosyyt, kotoutuminen ja uuden elämän aloittaminen poikkeavat toisistaan. Naisten tavoittaminen tutkimuksiin on vaikeampaa, koska he liikkuvat enemmän kodinpiirissä. Naisten äänen tavoittaakseen sitä pitää erityisesti etsiä ja kuunnella (Martikainen & Tiilikainen 2007, 15–16.)

Kotona lapsiaan hoitavat pakolaistaustaiset äidit ovat suurimman syrjäytymisuhan alla. Heidän kontaktinsa suomalaiseen väestöön ovat vähäisiä heidän toimiessaan kodinpiirissä. Muuttajaäidit eivät opi suomen kieltä, kun uuden arjen järjestäminen, henkinen selviäminen sorron ja sodan kokemuksista ja kodin ja pienten lasten hoito vie heidän koko aikansa. Erityisesti sodan kokeneilla naisilla on vaikeaa sopeutua uuteen ympäristöön. (Säävälä 2007, 72.) Haastavin tilanne on äideillä joilla syntyy lapsia tiheään, lyhyellä välillä. Monilapsisuus voi johtaa siihen että nainen viettää kotona vailla paikallista kielitaitoa pitkiäkin aikoja. Näiden ryhmien tilanteeseen on kiinni-

tetty huomiota ainakin pääkaupunkiseudulla, missä tarjotaan lastenhoitoa kielikurssin ajaksi. (Säävälä 2011,53.) Useissa palolaisperheissä perheen äänitorvena toimii mies, hän hoitaa muodolliset asiat perheen ulkopuolelle, tämä osaltaan vähentää naisen kontakteja ympäröivään yhteisöön.(Martikainen & Tiilikainen 2007,76). Tähän haasteeseen yritetään vastata uudella kotouttamislailalla, jonka toimet on ulotettu myös kotiäiteihin.

Maahanmuutto muuttaa perheen rakennetta ja sosiaalisia rakenteita. Muuttuvat roolit näkyvät sukupolien ja sukupolvien välillä. Nämä muutokset haastavat perheen sisäistä yhtenäisyyttä. Monissa kulttuureissa naisen ja miehen roolit ovat eriytyneitä, näitä rooleja ja asemia ei voi muuttaa nopeasti. Useat perheet kokevat juurettomuutta ja kärsivät sosiaalisen tukiverkoston rikkoutumisesta. Myös kielen ja yhteiskunnan toimintaperiaatteiden outous vaikuttavat elämänhallintaan, vanhemmuuteen ja etniseen identiteettiin ja lisäävät psykososiaalisia haasteita. (Alitolppa-Niitamo ym. 2005,46)

Tiilikainen on tutkinut transnationaalisen (ylirajaisen) perheen merkitystä somaliäideille. Äitiys ja äitiyden käytännöt ovat sosiaalisesti, kulttuurisesti ja historiallisesti rakentuneita. Maahanmuutto muuttaa perheen sisäisiä suhteita ja organisoii myös äitiyden käytäntöjä uudella tavalla. Monet muuttajaäidit ovat joutuneet jättämään lapsensa kotimaahan ja monenlaisen yhteydenpidon kautta he toteuttava transnationaalista äitiyttä. Pakolaistaustaiset perheet elävät usein transnationaalissa, yli rajassa tilassa ja suhteissa. Transnationaaliset sosiaaliset tilat muodostuvat taloudellisista, kulttuurisista, uskonnollisista ja poliittisista yhteyksistä ja niiden vaikutuksista maahanmuuttajiin. Tällä on suuri vaikutus perheenjäsenten välisiin suhteisiin. Tiilikaisen tutkimus tuo esiin miten perheverkostot elävät monipaikkaisina ja yhdistävät perheenjäseniä turvan, hoivan ja huolenpidon velvoittein yli rajojen. Tällaiset suhteet nähdään maahanmuuttajien resurssina. Tällainen perhemalli haastaa suomen ydinperhemalliin perustuvan järjestelmän. Huomion kiinnittäminen vain kotoutumiseen ja suomalaisessa arjessa tapahtuviin kohtaamisiin peittää näkyvistä transnationaalisen perhetodellisuuden. Perheiden monimuotoisten sosiaalisten suhteiden selvittäminen on lähtökohta äitien kokemusten ymmärtämiselle (Martikainen & Tiilikainen 2007, 266–267,283.)

1.4 Asuminen hyvinvoinnin keskiössä

Raijas (2008,10.) on tehnyt tutkimuksen jonka tavoitteena on ollut muodostaa ehdotus siitä kuinka ihmisten arjessa kokemaa hyvinvointia voidaan mitata. Raijas on ottanut tutkimuksensa lähtökohdaksi ihmisten kokemuksellisen hyvinvoinnin, onnellisuuden ja elämään tyytyväisyyden. Tutkimuksessa arjen hyvinvointi on tiukasti rajattu kotiin ja vapaa-aikaan koska suurin osa elämästämme on kuitenkin ”vain” arkea. Raijas on kehittämässään arjen hyvinvoinnin mittarissa koonnut arjen hyvinvoinnin kokonaisuuden niin, että keskiössä on asuminen.

Raijas(2008, 18 – 21.) kuvaa **asumisen** hyödykkeenä, joka on monitahoinen ilmiö. Asumisen tuottama hyvinvointi koostuu useista eri alueista. Raijas rajaa ne hoivaan, vapaa-aikaan, talouden suunnitteluun ja ruokailuun. Alkuperäisessä kuviossa kotitalouden ympärillä oleva tila oli yhteiskunnan muut toimijat. Tässä tutkimuksessa se on muutettu ylijarjaiseksi todellisuudeksi. (KUVIO 1).

KUVIO 1. Maahanmuuttajaäidin arjen hyvinvoinnin kokonaisuus (Mukaiillen Anu Raijaksen kuviota 2008, 17.) (Kuvat Microsoft Word ClipArt)

Uuteen yhteiskuntaan tullessaan muuttajan ensimmäinen konkreettinen paikka on asunto, se missä ja millainen asunto on vaikuttaa kotoutumiseen. Poliittisesti liiallisen maahanmuuttajaväestön alueellisen keskittymisen nähdään uhkaavan kotoutumista. Tutkimuksissa on todettu, että vielä toisen sukupolven maahanmuuttajat eivät ole sulautuneet valtaväestön asumiskulttuuriin. Ääritapauksessa etninen segregaatioprosessi voi johtaa muusta yhteiskunnasta irrallisiin saarekkeisiin. Toisaalta keskittymät myös edistävät sopeutumista. Oma yhteisö antaa mahdollisuuden sosiaalisiin kontakteihin, oman kulttuurin, uskonnon, kielen vaalimiseen, tämä tukee muuttajaa. Maahanmuuton syy vaikuttaa siihen, miten ensimmäinen asunto saadaan ja missä se sijaitsee. Pakolaisstatuksella ja paluumuuttajina suomeen saapuneiden asumista ohjaavat viranomaisten ohjauskäytännöt. Muuttajat ovat usein kantaväestöä huonommassa asemassa taloudellisesti ja työelämässä, tämä johtaa siihen että he aloittavat asumisen sosiaalisissa vuokra-asunnoissa. Vuokra-asunnot ovat tyypillisesti pieniä, erityisesti monilapsiset maahanmuuttajaperheet asuvat ahtaasti. Maahanmuuttajat asettuvat samoilta alueille kuin kantaväestön pienituloiset ja työttömät edustajat. Myös uskonto vaikuttaa asumisjärjestelyihin, osa islamin tulkinnoissa estää koron maksun ja se estää mahdollisuuden pankkilainaan, näin omistusasuminen on mahdoton. (Säävälä, 2013,124.)

Hoivassa keskeistä on henkilökohtainen vuorovaikutussuhde hoivaajan ja hoivattavan välillä. Tämän suhteen laatu ja mieltymys hoivan tuottajaan vaikuttaa hyvinvoinnin kokemiseen. Myös se saako hoivaa kotona vai jossain muualla on merkityksellistä. Hoivan yhteys asumiseen tulee sitä kautta että kotona tapahtuva hoiva asettaa vaatimuksia asumisolosuhteille. (Raijas, 2008, 20)

Kulttuuritaustalla on suuri merkitys sille miten ja millaista vanhemmuutta maahanmuuttajataustaiset vanhemmat toteuttavat ja miten he lapsiaan hoitavat, lisäksi on muistettava että maahanmuuttokokemus vaikuttaa myös. Kaikki lapsen kasvuun ja hoivaan liittyvä sekä jo odotusvaihe ovat kulttuurisidonnaisia, ne ovat yhteydessä laajemmin yhteisössä vallitseviin käsityksiin. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi sitä kuinka joissain kulttuureissa lapsen saaminen on haave ja toive joka pyritään suunnittelemaan, kun taas toisissa kulttuureissa sen katsotaan olevan osa elämää ja siihen ei voi ihminen vaikuttaa. Maailmanlaajuisessa tarkastelussa ei ole löydetty yhtä tapaa hoitaa ja kasvattaa lapsia vaan tavat muuttuvat paikan ja ajan mukana. Kulttuuriset erot kasvatuksessa johtuvat vanhempien tekemistä valinnoista, suunnitelmallisesta opettamisesta sekä tiedostamattomista arvoista, tavoista ja uskomuksista. (Kuittinen & Isojärvi, 2013, 78–79.)

Perhe voi toimia emotionaalisenä tukena, identiteetin peilinä ja auttaa sietämään nopeaa muutosta. Perhe toimii kotoutumisen resurssina jos se pysyy riittävän eheänä ja toimivana muutoksista huolimatta. Kasvattaessaan lapsiaan vanhemmat siirtävät omat kasvatuskäsitykset jälkipolville, oppiminen tapahtuu enimmäkseen mallioppimisen kautta. Uuden kulttuuriin myötä ei aiemmin opittu ja itsestään selvänä pidetty tieto välttämättä toimikaan. Aikuinen muuttaja voi joutua kyseenalaistamaan kaiken aiemmin opitun. Hän joutuu lapsen tavoin opettelemaan uudet normit, roolit ja arvot jotka pätevät uudessa yhteiskunnassa. (Alitolppa-Niitamo ym. 2005,45. Säävälä 2011,52.) Maahanmuuttajavanhemmat joutuvat jatkuvasti miettimään pitäisikö omia tapoja muuttaa vai pitäytyä oman kulttuurin tavoissa. Maahanmuuttajat tulevat usein sukukeskeisistä yhteiskunnista. Uusi elämä ydinperhekeskeisessä, yksilöllisyyttä korostavassa yhteiskunnassa pakottaa muokkaamaan perhesuhteita. Lähtömaassa suvun tarjoama tuki arjessa, lasten hoidossa ja kasvatuksessa vähenee muuton jälkeen, vaikka viestintäteknologia tekee ylirajaisen läsnäolon mahdolliseksi. (Säävälä, 2013, 118–119, Kuittinen & Isojärvi, 2013,86.)

Kolanen on pro gradu tutkielmassaan tutkinut maahanmuuttajaäitien imetystä. Tutkimuksessa haastateltiin Somaliäitejä koska he ovat suurin maahanmuuttajaryhmä Suomessa. Somaliäidit arvostavat imetystä. Somalialaiset ovat uskontokunnaltaan sunnimuslimeja. Somalikulttuurissa imetystä ohjaa koraani, jossa opastetaan imettämään kaksi vuotta. Lisäksi Somalikulttuurissa ajatellaan, että imetys parantaa lapsen terveyttä. Somaliassa äidit viettävät synnytettyään 40pv lapsivuodeajan jolloin kotia ja vanhempia lapsia hoitavat suvun vanhemmat naiset, isovanhemmat ja tädit. Lapsivuodeajan tuore äiti lepäilee ja hoitaa vauvaansa. Kulttuuriin liittyy tietyt ruoat joiden uskotaan lisäävän maidontuotantoa. Suomessa asuivilta Somaliäideiltä tuollainen naisverkosto puuttuu. Ja vaikka sukua olisi ympärillä, lapsivuodeajan järjestäminen on vaikeampaa. Äitien kokemuksena oli, että kaikilla on kiire jonnekin. Kun naisverkoston tukea ei ole saatavilla äidillä on paljon huolehdittavana ja siitä syystä on raskasta ja maidon tulo ehtyy. Tutkimuksessa selvisi, että suomeen muutettuaan äidit imettävät pienokaisiaan lyhyemmän aikaa kuin lähtömaassa. (Kolanen, 2012, 37–39)

Kotoutuminen on yksilöllinen prosessi, se etenee jokaisella eri tahtiin, niin myös perheenjäsenten kesken. Eritahista kotoutumista tapahtuu helposti perheessä jossa lapset menevät kouluun uudessa asuinmaassa, vanhempien jäädessä kodinpiiriin. Lapset oppivat uutta kieltä ja yhteiskunnan toimintaperiaatteita vanhempiaan nopeammin. Tällöin lasten ja vanhempien väliset roolit voivat mutkistua. Lapset auttavat vanhempiaan selviämään uudessa kulttuurissa ja tulevat otta-neeksi liian suuren vastuun itselleen. Tällöin lasten oikeus huolettomaan lapsuuteen vaarantuu

ja vanhemmat menettävät vanhemmuutensa. Vanhemmuuden kannalta on tärkeää, että aikuiset oppivat kieltä ja pääsevät mukaan yhteiskunnan toimintaan. (Alitolppa-Niitamo ym. 2005, 46; Martikainen & Tiilikainen 2007,28. Säävälä 2011,60. Säävälä, 2013,118. Anis, 2013, 159.)

Ruokailu liittyy vahvasti kotiin ja sitä kautta asumiseen, se millainen koti on ympäristönä vaikuttaa ruokailuun ja siihen liittyviin toimintoihin. Ruokailu voi tapahtua itse valmistaen tai valmisruokia lämmittäen ja osa käyttää myös paljon ravintolapalveluita. Hyvinvoinnin tason ja laadun määrittelee osittain myös se että mitä tarpeita ihminen haluaa syömisellään tyydyttää. (Raijas 2008,18–19)

Eri kulttuureissa on erilaisia perinteitä sekä tapoja suhtautua ruokaan. Ihmisen elämän jatkumisen kannalta ruoalla on tärkeä merkitys. Missään kulttuurissa se ei kuitenkaan ole vain pakollinen tapaus pysyä hengissä, vaan siihen liittyy kaikkialla hyvin olennaisesti sosiaalinen yhdessä oleminen. Ruoka ja juoma eivät täytä pelkästään ihmisen fysiologisia tarpeita, vaan myös muita perustarpeita, kuten turvallisuuden, yhteenkuuluvuuden ja itsensä toteuttamisen tarpeita. Jokaisessa maassa on oma ruokakulttuuri, johon kuuluvat omat perus-raaka-aineet, erilaiset valmistustavat sekä kyseiselle kulttuurille ominaiset mausteet. Kulttuurit ja yhteisöt määrittelevät itse sen mitkä raaka-aineet ovat ihmiselle sopivia tai sopimattomia syötäväksi. Yksilö oppii jo hyvin varhain sen kulttuurin tavat, jonka keskuudessa hän elää. Ruuan laatu ja aterian sisältö kertovat paljon myös yhteisön arvoista ja varallisuudesta. (Mustanoja, 1999, 147. Ruokatieto, hakupäivä 27.2.2014)

Uskonnolla on vaikutusta ihmisten ruokavalintoihin joko ohjeiden, käskyjen, kieltojen tai välillisen ruokakulttuurin kautta. Eri uskontojen ruokaan liittyvät yksityiskohdat ovat erilaisia, mutta on olemassa myös yhteisiä piirteitä. Ruoka on kaikille arvokas asia, yhteinen ateria merkitsee läheisyyttä ja yhteenkuuluvuutta ja ruoalla on symboliarvoa juhlissa. Uskontojen kautta ruokaan kytkeytyvät säännökset voivat koskea ruoka-aineiden valintaa, yhdistämistä, valmistusta, ateriarvotmiä, ruokailutapoja ja itse ruokailijoita. Katolilaisuuteen ja ortodoksillisuuteen liittyy yksittäisiä paastopäiviä ja paastojaksoja. Muslimit eivät syö sianlihaa, sian elimiä, verta eivätkä myöskään käytä alkoholia. Paastoaminen ramadan-kuukauden aikana kuuluu islamin viiteen velvollisuuteen. Ramadanin aikana syöminen ja juominen ovat kiellettyjä auringonnousun ja – laskun välillä. Kuitenkaan odottavat äidit, imettävät, pienet lapset, matkailijat ja sairaat eivät paastoa. Useille idän uskonnoille, kuten hindulaisuudelle ja buddhalaisuudelle, on tyypillistä vaatimattomuus ruokavalinnoissa. Usein kasvissyöntiä pidetään ihanteena, johon tulee pyrkiä. Etenkään nautanlihaa ei

käytetä ruoaksi, sillä lehmä symboloi hinduille elämän äitiä. (Mustanoja, 1999, 147–148. Kookas, hakupäivä 27.2.2014)

Eri kulttuuritaustat vaikuttavat syömiskäyttäytymiseen. Monissa maissa pyöreys on terveyden, hyvinvoinnin ja varakkuuden merkki. Terveysriskejä aiheuttavaan lihavuuteen tuleekin tarttua hie-notunteisesti. Osa maahanmuuttajista on pyöreitä uuteen maahan tullessaan, osa alkaa lihoa asetuttuaan maahan. Syitä on monia; esimerkiksi sokeripitoisten juomien ja naposteltavien ruoki-en helppo saatavuus voi lisätä niiden käyttöä. Ruoka-aineiden käyttö eri kulttuureissa eroaa suo-malaisten käytännöstä, muuttajien on tärkeää tutustua suomalaisiin elintarvikkeisiin. Mitä enemmän syötäväksi sopivia ruoka-aineita löytää, sitä helpommin ja edullisemmin voi valmistaa monipuolista ja terveellistä, myös oman kulttuurin makuista ruokaa. (Suomalainen Lääkäri-seura Duodecim, hakupäivä 27.2.2014)

Vaikka maahanmuuttajien ensisijainen tavoite onkin sopeutua ja elää rauhallista rinnakkaiseloa uudessa kulttuurissa, pidetään liiallista sopeutumista uhkana omalle identiteetille. Ruoka on yksi helppo tapa pitää kiinni tutusta ja turvallisesta. Ulkomaalaiset ovat perustaneet Suomeen omia etnisiä kauppiaan, joista muuttajat saavat tarpeelliset ja tutut ruoka-aineet. (Mustanoja, 1999, 149, 151.)

Vapaa-aikaa ihminen viettää eniten kotona. Se on paikka jossa voi olla, levähtää, viihtyä, rentoutua, harrastaa ja olla turvassa yhdessä läheisten kanssa. (Raijas, 2008, 21). Mikkonen (2005, 56–57.) kirjoittaa artikkelissaan tehtyjen tutkimusten näkemyksiä työttömien ja työvoimanulkopuolella olevien maahanmuuttajien kokemuksista kotoutumistoiminnassa. Useammassa näistä tutkimuk-sissa viitattiin maahanmuuttajanaisten ja – äitien vapaa-ajan viettoon. Äitien vapaa-aika kuluu lähinnä lapsia hoitaen ja heistä huolehtien. Naiset kokevat, että heidän on vaikea osallistua kodin ulkopuolisiin tapahtumiin ja toimintaan, kun heillä on lapsia. Mieluiten aikaa vietetään yhdessä perheen ja ystävien kanssa. Lukeminen, radion kuuntelu ja TV:n katselu ovat muuttajille mie-luisampia ja tärkeämpiä ajanviettotapoja kuin liikunnalliset harrastukset. Silti myös liikunnallisia harrastuksia on.

Maahanmuuttajien transnationaalista suhdetta Jonhonen-Abuquah (2010,136) kuvaa virtuaali-päivällispöydän käsitteellä. Se kuvaa tilannetta jossa eripuolilla maailmaa asuvat perheenjäsenet ja sukulaiset pitävät yhteyttä toisiinsa arkipäiväisen keittiöpöydän ympärillä. Pöydän ääressä

aterioidaan, tehdään läksyjä ja vietetään juhlia, samalla kommunikoidaan esim. skypen kuvapuheluiden välityksellä. (Säävälä, 2013, 114.)

Taloudellinen suunnittelu on keskeinen osa asumista, siihen liittyvä hyvinvointi tarkoittaa tyytyväisyyttä talouden hallintaan sekä käytettävissä olevien resurssien riittävyyttä kaikkeen tarpeelliseen. Taloudellisen suunnittelun hyvinvoinnilla ihminen tyydyttää monia erilaisia tarpeitaan aina turvallisuudesta itsensä toteuttamiseen. (Raijas 2008,19)

Kuntapaikan saaneelle maahanmuuttajalle on tehtävä kotouttamissuunnitelma joka on edellytys Kelan maksamalle kotouttamistuelle. Kotouttamistuki on samansuuruinen kuin työmarkkinatuki. Jotta kotouttamistukea saa, on muuttajan noudatettava kotouttamissuunnitelmaa. Kotouttamistukea voi saada maksimissaan kolmen vuoden ajan. Muuttajilla on oikeus asuntotukeen ja lisäksi lapsiperheet saavat normaalit lapsiperheen etuudet, kuten lapsilisän ja mahdolliset yksinhuoltajakorotukset ja elatustuet. (Kela, hakupäivä 3.11.2014)

Länsimaiden ulkopuolelta tulevat muuttajat ovat köyhyyden riskiryhmä. Suomessa he ovat kantaväestöä useammin työttömiä, työmarkkinoiden ulkopuolella (kuten kotiäidit), pienipalkkaisessa työssä ja muita useammin riippuvaisia sosiaalituesta. Samastakin työstä maahanmuuttajat saavat kantaväestöä vähemmän palkkaa. He työllistyvät useimmin työntekijäammatteihin vähäisen perus- ja ammatillisen koulutuksen vuoksi. Suomessa köyhäksi katsotaan henkilöt joilla käytössä olevat varat ovat 60 prosenttia väestön mediaanituloista. Köyhimpiä ovat työttömät, opiskelijat, yksinasuvat naiset ja maahanmuuttajat. Osaa vähimmäisturvalla eläviä uhkaa syrjäytyminen, ellei heillä ole riittävästi suojaavia tekijöitä kuten sosiaalista tukea. (Malin & Anis, 2013, 147–149.) Pakolaistaustaisessa perheessä on usein enemmän lapsia kuin suomenkielisessä perheessä. He arvostavat monilapsisia perheitä. Monilapsiset perheet elävät taloudellisesti suurempien paineiden keskellä kuin vähälapsiset perheet. (Säävälä 2007, 78.) Vieraskielisten ryhmässä yhdenhuoltajan perheet ovat yleisempiä kuin suomenkielisten keskuudessa. Runsaslapsisessa yksinhuoltajanperheessä taloudellinen niukkuus on hyvin todennäköistä. Vieraskielisistä lapsista yli puolet kuuluu köyhiin perheisiin, kun kantaväestössä osuus on viidennes. (Säävälä, 2013, 116–117, Malin & Anis, 2013, 149.)

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1 Metodologiset lähtökohdat

Opinnäytetyössä käytämme kvalitatiivista eli laadullista tutkimustapaa. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että henkilöt joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai että heillä on kokemusta asiasta. Tutkimusotteen taustalla vaikuttaa ajatus siitä, että yksityisessä toistuu yleinen. Yksittäisiä tapauksia tarkastelemalla on mahdollista saada selville se, mikä ilmiössä on merkittävää ja mikä toistuu usein tarkasteltaessa ilmiötä yleisemmällä tasolla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2006, 197.)

Kvalitatiivisella tutkimuksella voidaan tavoittaa laajasti ja pitkällä aikavälillä ihmisten käsityksiä, mielipiteitä ja kokemuksia sekä yhteiskunnan rakenteita. (Vilka, 2005,97.) Valitsimme laadullisentutkimuksen, koska tutkimuksessa tutkitaan maahanmuuttajaäitien kotoutumista ammattilaisten kuvaamana. Laadullinen tutkimus tuottaa kuvailevaa tietoa. Laadullinen tutkimus soveltuu erityisen hyvin kun ollaan kiinnostuneita ihmisten mielipiteistä arjen todellisuudesta. Kvalitatiivinen tutkimus mahdollistaa ihmisten arjen, yhteiskunnallisten rakenteiden ja teorian vuoropuhelun johon tutkimuksessamme pyrimme. Pyrimme tietoon joka selittää arjessa tapahtuvien kokemusten yhteyttä kotoutumiseen. Tietoa tuottavat ammattilaiset joilla on pitkä työkokemus tutkittavasta asiasta ja he edustavat laajaa asiakasverkostoa. He pystyvät tuottamaan tietoa myös muutoksesta tutkittavassa ilmiössä.

2.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymys

Tutkimuksessa on tarkoituksena kuvailla muuttajaäitien arjen haasteita ja tuen tarvetta arkeen maahanmuuttajatyöntekijöiden kuvaamana.

Tutkimuskysymyksemme on:

1. Millaisia arjen haasteita maahanmuuttajaäideillä on kotouttamisen alkuvaiheessa?

2.3 Tutkimuksen kohdejoukko ja aineiston keruu

Tutkimuksen kohdejoukko on maahanmuuttajapalvelun kodinhoitaja ja terveydenhoitaja sekä neuvolan perhetyöntekijä, jotka työskentelevät maahanmuuttajaperheissä. Tutkimuksen otanta on pieni, kolme haastateltavaa. Haastateltavat edustavat kuitenkin työnsä puolesta laajaa asiakas-kuntaa suomalaisessa kaupungissa pitkän ajan perspektiivillä. Heillä kaikilla on pitkä työkokemus maahanmuuttajatyöstä.

Valitsimme tutkimusmenetelmäksi teemahaastattelun, sen etuna ovat joustavuus tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen. Teemahaastattelun tuloksia voidaan analysoida ja tulkita monin eri tavoin. Teemahaastattelussa puuttuvat kysymysten tarkka muoto ja järjestys, mutta haastattelun aihepiirit ovat tiedossa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 204-208.) Teemat on mukailtu Raijaksen arjen hyvinvoinnin mittarista, jossa arjen hyvinvointi koostuu asumisesta ja siihen vahvasti liittyvistä asioista, hoivasta, vapaa-ajasta, talouden suunnittelusta ja ruokailusta.

Ihminen tulisi nähdä tutkimustilanteessa subjektina, merkityksiä luovana ja aktiivisena osapuole-
na. Hänellä on oltava mahdollisuus tuoda itseään koskevia asioita esille vapaasti. Oikein tehdys-
sä teemahaastattelussa nämä asiat toteutuvat. Teemahaastattelulla voidaan syventää saatua
tietoa ja selkeyttää haastateltavan mielipiteitä tarvittaessa lisäkysymyksillä. Teemahaastattelulla
pystytään tutkimaan arkoja ja vaikeita aiheita. (Hirsjärvi, ym. 2009, 205.)

Toimitimme haastateltaville opinnäytetyön suunnitelman, että he voisivat tutustua aiheeseen en-
nen haastattelua. Haastattelimme maahanmuuttajapalveluiden työntekijät yhtä aikaa, heidän
pyynnöstään. Perhetyöntekijän haastattelu oli yksilöhaastattelu. Parihaastattelu suoritettiin maa-
hanmuuttajapalvelun tiloissa. Perhetyöntekijän haastattelu suoritettiin Höyhtyän terveysasemalla.
Valmistauduimme haastatteluihin huolella. Haastattelujen tueksi teimme lomakkeen jota pidimme
esillä koko haastattelun ajan, siinä luki meidän tutkimuskysymys ja Raijaksen mukailtu hyvinvoin-
nin mittari. (Liite 2) Se auttoi meitä pysymään aiheessa. Haastattelun aluksi kerroimme tutkimuk-
sestamme ja haastattelun teemoista. Etenimme haastattelussa teemahaastattelurungon mukaan
(Liite 1) Haastattelutilanteet olivat rentoja ja luontevia. Haastateltavilla oli paljon tietoa tutkittavas-
ta ilmiöstä ja he jakoivat sitä innostuneesti, se teki haastattelut tutkijoillekin mieluiseksi. Haastatte-
lut kestivät 1-1,5 tuntia.

Haastattelut kirjoitetaan puhtaaksi sanasta sanaan tallennetun aineiston pohjalta, eli litteroidaan (Hirsjärvi & Hurme 2008,138) Litteroimme haastatteluista haastateltavien puheen. Työntekijöiden tunneilmaisuuilla ei ollut tutkimukselle merkitystä, koska he kertoivat työssään ilmenevistä seikoista, siksi jätimme kirjaamatta tauot yms. Litteroitua tekstiä kertyi 21 sivua.

Kumpikin tutkija osallistui molempiin haastatteluihin, toimien haastattelijana yhdessä haastattelussa ja havainnoijana ja muistiinpanojen tekijänä toisen haastattelussa. Myös havainnoija teki tarkentavia kysymyksiä jos koki sen tarpeelliseksi. Työnjako toimi hienosti. Roolijako kerrottiin haastattelun alussa.

2.4 Aineiston analysointi

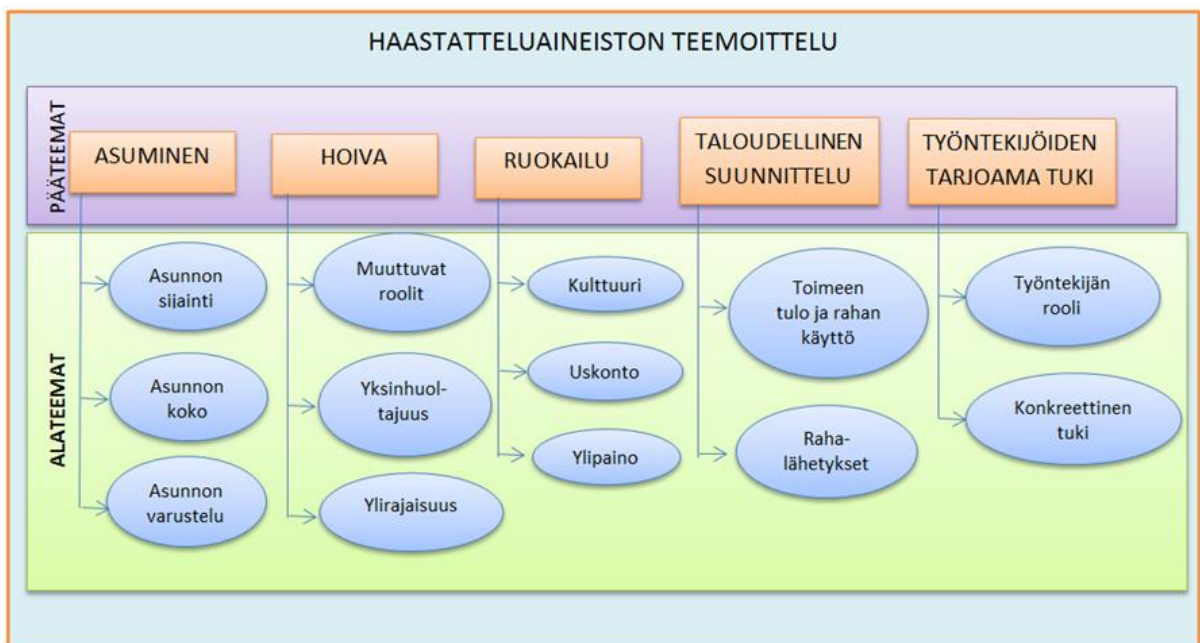
Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on luoda hajanaiseen aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysillä pyritään tiivistämään aineisto niin että hajanaisesta aineistosta luodaan selkeää ja mielekästä aineistoa. (Eskola & Suoranta 2014, 138.) Ensimmäiseksi aineisto pelkistetään, joka tarkoittaa epäolennaisten asioiden karsimista. Pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä.

Valitsimme analyysimenetelmäksi teemoittelun. Aineisto myötäili teemahaastattelurunkoa ja samoihin teemoihin liittyi äitien arjen haasteet, aineisto oli näin selkeästi teemoiteltavissa. Eskola ja Suoranta (2014, 178) toteavat, että teemoittelu on hyödyllinen analysoinnin menetelmä, kun pyritään ratkaisemaan käytännöllistä ongelmaa. Teemoittelu sopii aineiston analysoinnin menetelmäksi erityisen hyvin, silloin kun aineistoa on kerätty tiettyjen valmiiksi mietittyjen teemojen tai aiheiden alle. Aineistosta on kyettävä poimimaan tutkimustehtävän kannalta olennaiset asiat, jotka teemoitellaan. Teemoittelussa aineisto paloitellaan osiin ja järjestellään eri teemojen alle. Tällöin voidaan toteuttaa vertailua teemojen esiintymisen kesken. Varsinaisessa teemoittelussa etsitään samaan teemaan kuuluvia näkemyksiä. Esimerkiksi teemahaastattelussa käytetyt teemat voivat toimia myös analyysin teemoina, jolloin analysointi on melko yksinkertaista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.)

Aineiston analyysi aloitettiin litteroidun tekstin käsittelyllä. Karsimme aineistosta tutkimuskysymyksemme kannalta epäolennaiset asiat, kuten miehiin liittyvän aineiston, sekä kotouttamisajan jälkeiset havainnot. Myös muulla kuin pakolaisstatuksella tulleiden äitien haasteet karsittiin pois. Järjestelimme aineiston eri aihealueiden eli teemojen mukaan pääluokkiin asuminen, hoiva, ruo-

kailu, taloudellinen suunnittelu ja työntekijöiden tarjoama tuki. Alateemoiksi muodostuivat asumiseen liittyvänä asunnon sijainti ja asunnon koko sekä varustelu. Hoivan alateemat olivat muuttuvat roolit, yksinhuoltajuus ja ylipainaisuus. Ruokailu jakautui kulttuuriin ja uskoon ja ylipainoon. Taloudellisessa suunnittelussa alateemat ovat perheen toimeentulo ja rahan käyttö, sekä rahalähtykset. Työntekijöiden tarjoama tuki jakautuu työntekijän rooliin ja konkreettiseen tukeen. (kts. kuvio 2.)

Tuloksien kirjoittaminen oli suhteellisen helppoa selkeän teemoittelun vuoksi. Molemmissa haastatteluissa tuotettu tieto oli samankaltaista ja se vastasi teoriaa. Eli olimme suunnitteluvaiheessa luoneet ilmiötä hyvin vastaavan teoriapohjan.

Kuvio 2. Haastatteluaineiston teemoittelu

2.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyöprosessin aikana tulee huomioida eettiset näkökohdat ja ihmisarvon kunnioittaminen. Työ ei saa loukata kenenkään yksityisyyttä, se ei saa vaarantaa kenenkään terveyttä ja jokainen osallistuja on mukana omasta vapaasta tahdosta. (Hirsjärvi, 2009, 25.) Ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa tärkeimpinä eettisinä periaatteina mainitaan yleensä informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys. Jotta opinnäytetyö olisi eettinen, tulisi haastateltavilta olla suostumus haastatteluun. Ennen suostumusta haastateltavalle on tullut antaa riittävästi tietoa tutkimuksesta, tavalla jonka hän on ymmärtänyt. (Hirsjärvi & Hurme

2008, 20.) Tutkimuksessamme tulee ilmi haastateltavien työpaikka ja toimenkuva, joten haastateltavat ovat tunnistettavissa. Tutkimuksemme kannalta on tärkeää että lukija tietää ketkä tietoa tuottavat, sillä se lisää tuloksen luotettavuutta. Painotimme haastateltaville osallistumisen vapaaehtoisuutta. Suojellaksemme haastateltavia, toimitimme opinnäytetyön haastateltaville luettavaksi ennen kuin julkaisimme sen. Näin heillä oli mahdollisuus poistaa siitä osioita, jos kokivat sen julkaisun loukkaavan yksityisyyttään. Haastateltavat tuottavat tietoa työkokemuksensa pohjalta, eli vastaukset eivät koske heidän yksityiselämäänsä.

Eettisesti parasta olisi haastatella maahanmuuttajaäitejä suoraan. Työntekijät tuottavat haastattelussa toisen käden tietoa, mikä ei ole ihanteellisin ratkaisu. Tällä järjestelyllä pystymme kuitenkin välttämään kommunikointiongelmia joita ilmeni maahanmuuttajaäitejä haastateltaessa. Työntekijöillä on ilmiöstä laaja kokemus pitkän työkokemuksen vuoksi, se auttaa tutkimaan ilmiötä laajemmin. Työntekijät hahmottavat yhteiskunnan toimintaperiaatteita ja siinä toimimisen edellytyksiä luotettavimmin.

Tutkimuksen eettisyyteen liittyy myös lähteiden käyttö, suoralainaaminen tulee merkitä tarkoin ja oikein, myös toisen käden lähteiden käyttö tulee tarkkaan punnita. Pohjola kirjoittaa että aiempi tieto, eli tässä tapauksessa lähteinä käytettävä tieto tulee saada rakentumaan uudella tavalla luomisprosessin kautta. Lähde tulee voida nivoa omaan tutkimuskysymykseen ja kontekstiin. (2007, 15) Tutkimuksessamme olemme pyrkineet huolellisuuteen lainauksien merkinnöissä.

Laadullisen tutkimuksen arvioinnissa on kysymys tutkimusprosessin luotettavuudesta. Lähtökohdiana laadullisessa tutkimuksessa on tutkijan avoin subjektiviteetti ja myöntäminen, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. Pääasiallinen luotettavuuden kriteeri laadullisessa tutkimuksessa onkin tutkija itse, ja näin luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta 2014, 211.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta mitataan uskottavuudella, vastaako tutkijan käsitteellistykset ja tulkinta tutkittavien käsityksiä, siirrettävyydellä, ovatko tulokset siirrettävissä toiseen kontekstiin, varmuudella: mahdollisuuksien mukaan otettava huomioon tutkimukseen ennustamattomasti vaikuttavat ennakkoehdot, vahvistuvuudella, jossa tulkinnat saavat tukea toisista tutkimuksista. Luotettavuuden kannalta on tärkeää kuvata mahdollisimman tarkasti mitä ai-neistonkeruussa ja sen jälkeen on tapahtunut. (Eskola & Suoranta 2014,211-2013).

Maahanmuuttoilmiö on ajassa muuttuva, muuttajien lähtömaa ja olosuhteet vaihtelevan globaalien muutosten mukaan. Suomeen tulevat muuttajat tulevat eriaikoina maailman eri kriisialueilta, Näin myös muuttajaäitien haasteet ovat muuttuvia. Tutkimuksen luotettavuutta lisää se että haastateltavat tuottivat tietoa useamman vuosikymmenen ajalta. Tulos ei ole siirrettävissä. Maahanmuuttajaväestön sijoittuminen Suomessa on epätasaista, suurin osa muuttajista on sijoittunut pääkaupunkiseudulle. Näin tulos on riippuvainen siitä missä se suoritetaan. Se ei myöskään päde rajojemme ulkopuolella, koska jokaisella maalla on oma lainsäädäntö ja tukitoimet muuttajien vastaanottoon liittyen. Tutkimuksemme tulos on vahvistettavissa muista alan tutkimuksista.

3 TYÖNTEKIJÄT KULTTUURITULKKEINA ÄITIEN KOTOUTUMISESSA

Niin monta kuin on muuttajaäitiä, on myös tarinaa. Työntekijät toivat esiin että kotoutumiseen vaikuttaa merkittävästi se, millaisista olosuhteista muuttaja tulee. Jopa saman maan sisältä muuttavilla on suuria eroja olosuhteissa, riippuen siitä tulevatko he maalta vai kaupungista. Kaupungissa on yleensä jo totuttu nykyaikaisempaan asumismuotoon. Heikoimmassa asemassa ovat luku ja kirjoitustaidottomat pakolaisäidit. Kotimaassa koettu fyysinen ja psyykkinen uhka vaikuttavat äitien ja perheiden kotoutumiseen. Muuttajien erilaiset taustat asettavat haasteen kotouttamiselle, vaatien työntekijöitä huomioimaan asiakkaat yksilöllisesti.

Meillähän on hyvin erilaisia äitejä - - On kiintiöpakolaisena, turvapaikan hakijana tulleita. myös paluumuuttajina tulleita, joita viimevuosina vähemmän.

Ihmisten tasoissa on eroja, toiset ovat kouluttautuneet. He pystyvät ottamaan asioista selvää jo ennen muuttoa.

- - merkityksellistä on äidin oma psyykkinen tila, kokemukset, muistot, mielenterveyteenkin liittyvät asia. - - jota kannetaan mukana noiden arjen haasteiden lisäksi.

Asumiseen ja asuntoon liittyvät asiat ovat ensimmäisiä haasteita joihin äidit törmäävät. Työntekijöiden mukaan muuttajat itse toivovat alueille joissa on muita samasta maasta muuttaneita. Maahanmuuttajien heikon taloudellisen tilanteen vuoksi he sijoittuvat sosiaalisiin vuokra-asuntoihin, joka aiheuttaa sijoittumisen tietyille alueille. Työntekijät olivat huolissaan siitä, että samoilla alueilla asuu kantaväestön sosiaalisista ongelmista kärsivä väestö. Asuinalueiden levottomuus ei ole omiaan lisäämään äitien turvallisuuden tunnetta uudessa kotimaassaan. Työntekijöiden havainto on, että näillä alueilla kantaväestöllä on eniten asiantuntemusta maahanmuuttajista.

muuttajat haluavat tietyille alueille joissa on muitakin maahanmuuttajia, tuttavaperheitä... Tuo turvaa, kun on tuttuja lähellä. Halukkuus lähtee heistä itsestään

Muuttajien sijoittuminen sosiaalisiin vuokra-asuntoihin - - on ongelmallista erityisesti perheiden näkökulmasta. Saattaa olla hirveän levottomia taloja joissa poliisit jatkuvasti vieraillee, perheet pelkää siellä kauheasti. Hyviäkin tilanteita on

Vuokra-asunnot ovat pieniä, joka on haasteellista isoille perheille. Työntekijät kertoivat että kieli- ja lukutaidottomuus sekä ympäristöerot ovat suuri haaste asumiseen liittyvissä asioissa. Muuttajat eivät useinkaan ole aiemmin käyttäneet kodinkoneita. Kieli- ja lukutaidon puute näkyy mm. kodinkoneiden käyttöohjeiden ymmärtämisen vaikeutena. Samasta syystä erilaisten hakemusten täyt-

täminen ja järjestyssääntöjen ymmärtäminen on haastavaa. Usein informaatio kulkee kulttuurillisesti miehen kautta vaimolle, näin vähentäen äidin kontakteja valtaväestöön.

Isoista asunnoista on uupelo. Esim. 9 henkinen perhe voi asua kaksiossa.

Hän tarvitsee konkreettisen opastuksen siihen miten siellä kotona toimitaan. - - pitää selvittää miten siellä kotona jääkaappia, liettä käytetään. Siivous ja jätehuolto, pyykinpesu, kaikki tulee uutena.

Kun järjestyssääntöjä käy kotikäynnillä tulkin kanssa läpi ja antaa kirjallisia ohjeita, niin perheen isä ottaa ne vastaan - - kertoo sitten vaimolleen.

Kasvatuskäytännöt ovat hyvin kulttuurisidonnaisia. **Hoivaa** toteutetaan oman kulttuurin mukaisesti. Haastateltavien mukaan uusi kulttuuri kuitenkin väistämättä vaikuttaa perheeseen. Muuttuvat perheroolit asettavat haasteen äidin kotoutumiseen. Yhteisöllisissä kulttuureissa äitiys rakentuu naisverkoston ympärille. Äiti ei kasvata lapsiaan yksin, vaan yhdessä muiden naisten kanssa. Muuttajaäitien verkostot jäävät lähtömaahan tai hajaantuvat ympäri maailmaa, Suomessa niitä ei välttämättä ole ollenkaan. Tilanne muuttuu maahanmuuttajaäidin perinteisen hoivamallin, he pyrkivät korvaamaan puuttuvan verkoston esim. naapureilla ja ystävillä, tai sopeuttamaan perhelämän suomalaiseen ydinperhekeskeiseen malliin. Haastateltavat toivat esille, että äitien hoiva muuttuu länsimaisen kaltaiseksi. Äidit imettävät vähemmän kuin lähtömaassa ja ehkäisyä aletaan harkita.

Lasten kasvatukseen liittyvät asiat ovat monessa kulttuurissa niin erilaiset - - Kun ilmoitetaan että sitä ei sitten fyysisistä kuritusta ollenkaan suvaita, niin monet vanhemmat on niin että mitä he nyt sitten tekevät, ovat tilanteessa kädettömiä

Äidit jotka ovat synnyttäneet lapsia omassa kulttuurissa, tulevat tänne synnyttämään, aivan avuttomia koska eivät ole tottuneet yksin hoitamaan, enempi on hoitanu naisverkosto.

Monet perinteisesti omassa maassaan imettää tosi pitkään, kaksi vuottakin on yleistä. Sitäkin on että maahanmuuttajaäidit hirtu vähän imettää.

Arjen työläys aiheuttaa että aletaan miettiä ehkäisyä eri näkökulmasta kuin kotimaassa.

Haastateltavien mukaan äidin kontaktit valtaväestöön ovat perheessä vähäisimmät, siitä seuraa että yleensä äidin kotoutuminen on hitainta. Huonoimmassa asemassa ovat äidit jotka toimivat perheen piirissä ja joille syntyy lapsia lyhyillä aikaväleillä. Eritahtinen kotoutuminen muuttaa perhedynamiikkaa. Äitiys muuttuu haastavaksi kun lapset integroituvat yhteiskuntaan joka on äidille vielä vieras. Työntekijöiden näkemys on, että muuttuvat roolit näkyvät parisuhteessa siten, että

miehet osallistuvat lasten hoivaan ja kasvatukseen. Aviomiehet asettavat oman haasteen omalla suhtautumisellaan uuteen ympäristöön.

Mies ja nainen joutuvat erilaiseen tilanteeseen keskenään - - Välit kiristyy jo kriisissä ja kulttuurisokissa, lisänä siihen muuttuvat roolit.

Eritahminen kotoutuminen näkyy siten että lapsia käytetään tulkkeina, ovat ihan koulusta pois tämän takia.

Afganistanilainen äiti sanoi että nuoret miehet osallistuu perheen arkeen, vanhemmat ei niinkään, heillä perinteinen roolijattelu on tiukemmassa.

Oulussa on käytäntönä että lapset menevät kouluun ja päiväkotiin mahdollisimman pian muuton jälkeen, käytäntö edesauttaa lasten kotoutumista. Lapset oppivat nopeasti suomen kieltä ja suomalaista kulttuuria ja ne kulkeutuvat lasten mukana kotiin. Haastateltavat kertoivat että yhteydenpito lasten päivähoidon kanssa lisää äidin kontakteja kodin ulkopuolelle ja tukee siten hänen kotoutumista.

lapset päiväkotiin koska siellä tulee se suomen kieli ihan itsestään. Siinä äiti sitten nappaa niitä sanoja ja kielitaito edistyy vaikka onkin kotona.

--siellähän myös vanhemmat oppivat näkemään sitä suomalaista kasvatustapaa, että miten keskustelemalla, sopimalla ja yhteisillä säännöillä toimitaan ja lapsille puhutaan.

Äidille tulee aikuiskontakteja kun hän vie ja hakee päiväkodista. päiväkoti edistää kovasti erityisesti kotiäitien asiaa.

Haastatteluissa ilmeni että yksinhuoltajuus voi olla monin verroin haastavaa äidille, koska hän joutuu täällä asettumaan itselle vieraaseen rooliin, perheen päämieheksi. Yksinhuoltajuus on joskus naisen oma valinta, halutessaan olla itsenäinen. Yksinhuoltajuus voi olla myös väliaikainen, ennen mahdollista perheenyhdistämistä.

Äideistä moni on yksinhuoltaja. Se johtuu tietenkin siitä että yksinhuoltajaäidit tarvitse enemmän tukea (siksi enemmän asiakkaissa)

asiat jotka varmaan normaalisti kuulus miehelle, on nyt sitten naisen kontolla.

Se vaatii kauheasti itseluottamusta siltä äidiltä että pystyy säilyttämään kunnioituksen ja otteen perheessään. On kovasti eroja, äidin omista voimavaroista johuttavaa.

Äidit pitävät yhteyttä muualla asuviin perheenjäseniin esim. skypen välityksellä, tätä kautta he saavat osan siitä tuesta jota paitsi jäävät Suomessa. Äidit saavat ohjeita ja tukea lasten kasva-

tukseen muualla asuvilta sukulaisiltaan, esim. äidiltään. Ylirajaisen tuen tarve korostuu niillä äideillä joilla ei ole verkostoja Suomessa.

Se oli ensiarvoisen tärkeää että hän pystyi pitämään yhteyttä, se oli selviytymisen väline

Ruoka ja **ruokailu** ovat hyvin kulttuurisidonnaisia ja ovat tärkeä osa omaa kulttuuria. Erityisesti mausteet ja maut ovat tärkeitä. Yhteisöllisissä kulttuureissa myös ruokailu on yhteisöllinen tapahtuma, vapaa-ajalla ruokaa valmistetaan ja syödään yhdessä. Haastattelussa ilmeni että osa äideistä pitäytyy oman kulttuurin ruuissa, toiset haluavat opetella ja tehdä myös Suomalaisia ruokia joita esim. lapset syövät päiväkodeissa.

Kyllä he haluavat sitä omaa ruokaa tehdä. - - se on hyvää ja opettaa lapsia omaan kulttuuriin. Osa perheistä innostuu suomalaisista ruoista niitä maisteltuaan.

Heillä on semmoisia yhteisiä juttuja jossa he tekevät ja syövät yhdessä. Yhteistä ruokailua oman kulttuurin jäsenten kanssa.

Haastateltavat kertoivat uskonnollisten tekijöiden vaikuttavan muuttajien ruokailuun, mm. Ramadanin viettämistä pidetään tärkeänä, vaikka sen noudattaminen on Suomessa vaikeampaa. Ramadanian vaikeuttavat myös valoisat kesäyöt. Uskonnon mukainen ruokailu mahdollistuu täällä hyvin. Myös odottavat äidit, joilta ei vaadita paastoamista, kokevat sen kuitenkin itselleen tärkeäksi.

ramadanin noudattaminen on välistä vaikeaa koska elämänmeno ei kevene siksi aikaa pitää samalla tavalla nousta kouluun ja töihin. Paastoaminen on todella tärkeä asia, koetaan että se täytyy tehdä.

Normaalipainon säilyttäminen erityisesti kotoutumisen alkuvaiheessa on äideille haastavaa. Haastateltavien mukaan alkuvaiheessa äidit tarvitsevat ohjausta oikeanlaisten ruoka-aineiden valintaan.

Terveysten näkökulmasta ylipaino on tosi suuri ongelma. Lihomista tapahtuu alkuvaiheessa varsinkin. Ruokailu ja liikunta ei nyt ilmeisesti oo tasapainossa Laihutusshaaveita ja hoikistumishaaveita on

--neuvola järjestelmää, - - - ruokailuun liittyvää neuvontaa ihan vauvasta asti ja myös painon seurantaa. Äidit pyrkivät niitä sitten myös noudattamaan. Miten voi syödä kulttuurinmukaista ruokaa mutta vähentää öljyn ja sokerin käyttöä.

Haastatteluissa ilmeni, että maahanmuuttajien **taloudellinen suunnittelu** liittyy suurelta osin ruuanhankintaan ja siinä säästämiseen. Perheet elävät kelan- ja toimeentulotuella. Vaikka heidän taloudellinen tilanne on Suomalaisen mittapuun mukaan heikko, eivät muuttajat itse koe olevansa

köyhiä. Työntekijät kuvaavat muuttajien arkielämää vaatimattomaksi. Muuttajaäidit hyödyntävät hankinnoissa kirpputoreja, nettimyyntisivustoja ja kauppojen alennusmyyntejä. Epäselväksi jäi, paljonko äidit itse päättävät rahankäytöstään. Hankinnoissaan äidit ovat taloudellisia rahankäyttäjiä. Laskujen maksamisessa ilmenee ongelmia, koska he eivät ymmärrä järjestelmää. Yleisesti pelätään ulosottoa.

Mielestäni äidit eivät koe olevansa köyhiä. He ovat taloudellisia rahan käyttäjiä. Enemmistöllä perheistä raha riittää normaaliin elämiseen

Paperi asiathan on heille vaikeita, kun tulee virallisia papereita, että mitä tämä todella tarkoittaa

Työntekijät kertoivat että ylijärjaisuus näkyy taloudellisessa suunnittelussa rahalähettyksinä muihin maihin. Myös muuttaja voi saada taloudellista apua sukulaisilta muualta maailmalta. Osalla muuttajista voi olla säästöjä kotimaasta. Suomalainen sosiaalijärjestelmä, joka on ydinperhekeskeinen, ei ota huomioon muuttajaäitien ylijärjaisiä vastuita.

Perheen rahavarantoja syö - - se että he lähettävät sitä kotimaahan sukulaisilleen.

Me ollaan opittu tähän meidän järjestelmään ja ei ymmärretä sitä että äidit voi tuntea vastuuta yli ydinperherajojen.

Haastatteluissa ilmeni että myös perheenyhdistäminen liittyy vahvasti taloudelliseen suunnitteluun. Perheen yhdistäminen on ymmärrettävästi äideille tärkeä asia. Silti se ei aina ole mutkaton. Se on nykyisin kallista ja eri aikaan muuttavien perheenjäsenten kotoutumisprosessi voi aiheuttaa suuria haasteita arkeen.

Kun perheet ovat hajallaan ja on perheenyhdistämistoiveita, niin se on tänä päivänä aivan mieletön satsaus - - Perheenyhdistämisen käytäntöjä on tiukennettu viimevuosina, se on kovasti vaikeutunut. Käytännössä se on muuttunut usealle muuttajalle mahdottomaksi.

Työntekijöiden rooli maahanmuuttajaäitien kotouttamisessa on erityisen tärkeää. Heidän toimensa ovat hyvin konkreettista avustamista arjessa, he selventävät muuttajille miten täällä toimitaan, ja mistä se johtuu.

Haastetta on jos äiti on luku- ja kirjoitustaidoton. Hän tarvitsee konkreettisen opastuksen tulkin avustuksella siihen miten siellä kotona toimitaan.

Tukea tarvitsevat aika paljon siinä alkuvaiheessa, siihen kannustamiseen, minä osaan ja opin. On hienoa nähdä se itseluottamuksen kasvu että minä osaan.

Kun tulee virallisia papereita, minun tehtävä on yksinkertaistaa sitä kieltä, että hän tajuaa mikä se perusjuttu siinä on.

Muuttajat oppivat työntekijöiltä suomalaista kulttuuria ja kieltä, työntekijät oppivat muuttajilta heidän kulttuuristaan. Yhteistyössä välittyi keskinäinen kunnioitus. Työntekijät olivat omaksuneet kunnioittavan lähestymistavan asiakkaitaan kohtaan ja se lisäsi yhteistyön onnistumisen mahdollisuutta. Muuttajat tulevat monenlaisista erilaisista kulttuureista. Työntekijöiden on mahdotonta tuntea kaikkien kulttuureiden tapoja, mutta kokemus opettaa ja kunnioittava asenne on tärkeää.

Itsekin oppii heidän kulttuurista että mitä heillä on. Todella mielenkiintoista.

Kysyin kerran pariskunnalta että missä olette tavanneet. Tulkki kertoi että nämä ovat sellaisia asioita joita ei kerrota vieraille. Sanoin että tämä on Suomessa ihan normaalia - - Sen jälkeen olen osannut välttää sitä.

Muuttajat tulevat usein matalan järjestäytymisen yhteiskunnista, siellä viranomainen ei ole yhtä luotettava kuin Suomessa. Huonot kokemukset viranomaisista vaativat työntekijöiltä pitkällistä luottamuksen rakentamista asiakkaiden kanssa. Tulkkeja on monenlaisia, heidän epäluottamus nousi selkeästi esille aineistosta.

Kerroin että olen työntekijänä vaitiolovelvollinen, minä en näistä puhu muualla. Olen koettanut panostaa siihen luottamuksen rakentamiseen.

Mitä perhe uskaltaa puhua tulkin aikana, ettei tulkki puhu muualla. Sitten kun perhe on oppinut suomea enemmän he sanovat minulle ihan suoraan, että se tulkki puhuu toisille. Joitakin se motivoi opettelemaan suomen kieltä, että pääsee puhumaan ihan itseksensä, omana itsenään ja hoitamaan asioitaan

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimus vahvisti jo olemassa olevaa tietoa muuttajaäidin haasteista, mutta lisäsi tietoa konkreettisista arjen haasteista joita työntekijät näkevät työssään. Maahanmuuttajaäidit ovat erityistä tukea tarvitseva ryhmä, heidän kotoutumistaan on tuettava, silloinkin kun he ovat kotiäitejä. Äitien tuen tarve on hyvin konkreettista, he tarvitsevat tukea siinä kuinka ”koti ja suomi toimii”. Asuntojen järjestyssääntöjen sisäistäminen, kodinkoneiden käyttäminen ja esim. ruuan säilöminen, ovat uusia, erilaisia asioita monelle muuttajalle. Suomen byrokraattiset järjestelmät vaativat paljon opettelua ja ymmärrystä. Sosiaalipalveluiden tarjoama tuki on rajallinen ja niiden rinnalle olisi hyvä kehittää matalankynnyksen tukea arjen hallintaan. Mielestämme vertaistukea tarvitaan kotoutumisen alkuvaiheessa.

Tutkimus tukee tietoa siitä, että muuttajaäidit kotoutuvat Suomeen huomattavasti muuta perhettä hitaammin johtuen vähäisistä kontakteista ympäröivään yhteiskuntaan. Perheen roolit joutuvat muutokseen, lapset kotoutuvat vanhempiaan nopeammin uuteen kulttuuriin ja oppivat kielen. Lapsi muuttuu paremmaksi ympäröivän yhteiskunnan osaajaksi kuin äiti. Äidin rooli voi muuttua oppaasta ohjattavaksi. Perheessä jossa on paljon pieniä lapsia saattaa äidillä kestää vuosia ennen kuin hän pääsee kotoutumisen alkuun. Motivaatio kielen oppimiseen laskee ja äidit eristäytyvät suomalaisesta yhteiskunnasta. Alitolppa-Niitamo ym. ovat tutkimuksessaan todenneet että perhe on muuttajalle resurssi vain jos se pysyy riittävän ehyenä muutoksen keskellä (2005, 45–46).

Tutkimuksemme osoitti, että perheiden sisäiset roolit muuttuvat merkittävimmin silloin, kun äiti on yksin lasten kanssa. Tämä tekee äidistä perheenpään, jona hän ei ole tottunut toimimaan. Haasteeksi äidille voi koitua myös pojat, jotka tullessaan teini-ikäen, voivat yrittää ottaa äidiltään valtaa perheen päätöksentekijänä. Tällainen tilanne on ristiriitainen, koska toisaalta pojat ovat kotoutuneet Suomeen paremmin kuin äidit, mutta toisaalta yrittävät pitää kiinni oman kulttuurinsa erityy-
neistä sukupuolirooleista. Kotoutumisen näkökulmasta yksinhuoltajuus voi olla myös mahdollisuus, koska hoitaessaan perheensä asioita hän automaattisesti saa kontakteja valtaväestöön

Perusturvallisuudentunteen säilymiseen lapset tarvitsevat riittävää vanhemmuutta. Äideille pitää taata riittävä tuki jotta he kykenevät säilyttämään sen. Äitejä tukemalla tuetaan myös lapsia saa-

vuttamaan tasapainoinen aikuisuus, hehän ovat tulevaisuuden veronmaksajia. Kotouttamistoimenpiteiden pitäisi olla mahdollisimman samanaikaisia koko perheelle, että eritahtinen kotoutuminen ei muodostuisi ylitsepääsemättömäksi esteeksi perheen yhtenäisyydelle.

Kotouttamistoimenpiteitä pitäisi kehittää äitien tarpeista lähtien. Nykyisessä maahanmuuttokeskustelussa vaihtoehtoiksi nähdään kodin ulkopuolinen kotoutuminen tai kotona tapahtuva kotoutumattomuus. Muuttajaäideillä pitää olla tasa-arvoinen oikeus lasten tekoon ja oikeus hoitaa pienokaisiaan itse, muiden äitien tavoin. Järjestelmän tasolla pitää kehittää kotouttamistoimia jotka soveltuvat kotona toteutettaviksi.

Tutkimuksessa ilmeni, että perheillä on yleensä hyvät tietotekniset laitteet ylläpitävän yhteydenpidon vuoksi. Tämä tarjoaa hyvät mahdollisuudet kehittää verkossa tapahtuvaa kotouttamista, joka olisi kaikkien muuttajien saatavilla. Netistä voisi löytyä muuttajien omalla kielellä oppaita suomalaisista järjestelmistä. Esim. miten koulu ja päivähoito toimivat, mihin sillä pyritään, millainen päiväjärjestys niissä on, mitä aterioida niissä tarjotaan, mitä varusteita lapsi siellä tarvitsee, mitä vanhemmilta odotetaan. Samalla tavalla esiteltynä voisi olla sosiaali- ja terveyspalvelut, pelastustoimi, kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet, mistä saat apua kun.. yms. Sinne voisi myös avata vertaisuuteen perustuvia alustoja joissa voisi keskustella samanlaisten asioiden kanssa painivien ihmisten kanssa. Siellä kahdensuuntaisuutta voisi edistää sillä, että sinne olisivat tervetulleita myös kantaväestön äidit. Jos muuttajilta onnistuu kontaktien pito toiselle puolelle maailmaa, se onnistuisi varmasti myös saman kaupungin ja maan sisällä. Lisäksi näkisimme tärkeäksi kehittää kotouttamispalveluja joihin äiti ja pieni lapsi voisivat osallistua yhdessä, esim. avoimen päiväkodin tyyppistä toimintaa. Näin kotoutuisivat sekä äiti, että lapsi samatahtisesti, eikä äitiä ja lasta tarvitsisi erottaa toisistaan.

Roolit muuttuvat myös sukupuolten välillä. Alitolppa-Niitamo ja kumppanit (2005,45) kirjoittavat, että monissa kulttuureissa miehen ja naiset roolit ovat eriytyneitä ja niiden muuttuminen on hidas prosessi. Kuitenkin tutkimuksen mukaan maahanmuuttajamiehet osallistuvat täällä kotimaata enemmän lasten hoivaan ja kasvatukseen ja naiset ympäristön vahvistamana ottavat itsenäistymisen askelia. Kotouttamistoimenpiteissä pitäisi ottaa huomioon että muutos on hidas ja sille on annettava aikaa. Suomalaiset järjestelmät vaativat, että jokainen yksilö edustaa itse itseään, monissa muissa kulttuureissa mies edustaa koko perhettä. Monet joutuvat siis luopumaan kulttuurisesta tavastaan toimia yhteiskunnassa. Toisaalta naiset saavat mahdollisuuden itsenäisempään elämään kuin kotimaassaan.

Lähtömaassa äidit saavat suuren tuen ja avun naisverkostolta. Tutkimuksessamme ilmeni, että naiset yrittävät korvata rikkoutunutta sosiaalista tukiverkostoa tuttavilla ja naapureilla. Muuttajaperheet toivovat pääsevänsä asumaan alueille joilla on muitakin muuttajia. Näin muuttajien keskittyminen on luonnollinen seuraus. Keskittyminen vastaa muuttajien tarpeeseen saada yhteisöllistä tukea toisiltaan kotimaan tapaan. Tutkimuksemme mukaan keskittymät tukevat muuttajan kotoutumista. Äideille haastavaa on se että nämä samaiset talot sijaitsevat levottomilla alueilla. Asukkaiden valinnassa pitäisi ottaa huomioon perheiden erityisoikeus saada asua turvallisessa ympäristössä. Tutkimuksesta ilmeni että isotkin maahanmuuttajaperheet asuvat pienissä asunnoissa, koska suuria vuokra-asuntoja ei ole saatavilla. Ahtaassa asunnossa arjen pyörittäminen on äidille monin verroin haastavampaa. Suomalaisessa asuntopolitiikassa on otettava huomioon riittävän suurien vuokra-asuntojen tuottaminen suurten perheiden tarpeisiin. Maahanmuuttajien elinolot (2012) -tutkimuksen mukaan, maahanmuuttajien asutuskunnat olivat valtaväestöä suurempia ja maahanmuuttajat asuivat muuta väestöä selvästi ahtaammin. Somalitaustaisista ahtaasti asui n.65 %. (Castaneda, Rask, Koponen, Mölsä & Koskinen, 2012, 59–62.)

Äidit pyrkivät korvaamaan puuttuvia verkostoja myös yllirajaisilla kontakteilla, muualla asuvat sukulaiset osallistuvat perheen arkeen mm. skypein välityksellä. Tutkimuksessa tuli esille, että se on välttämätön asia äitien selviämiseksi kulttuurisokista. Tiilikaisen tutkimuksen mukaan perheverkostot ovat monipaikkaisia ja yhdistävät perheenjäseniä turvan, hoivan ja huolenpidon velvoitteen yli rajojen. Tällainen laajennetun perheen malli on yleismaailmallisesti yleisin perhemuoto ja vastaanottavana maana meidän on otettava se huomioon ja pyrittävä tukemaan äitejä yllirajaisen hoivan toteutumisessa. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 266–267, 283) Yllirajainen vastuu ilmenee äitien arjessa myös rahalähetyksinä sukulaisille. Tilanne muodostaa oman haasteensa arkeen, koska perheen rahavarannot ovat muutenkin niukat ja täällä palvelujärjestelmä ei huomio laajennetunperheen vastuita.

Laki kotouttamisen edistämisestä (1386/2010) edellyttää, että kotoutumisen kaksisuuntaisuutta edistetään maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä, koska kotoutumisen edellytyksenä on vuorovaikutus ja yhteistoiminta. Tutkimuksemme mukaan maahanmuuttajat kokevat vaikeaksi rakentaa suhteita kantaväestöön. Muuttajaäideillä olisi halukkuutta tutustua kantaväestöön, he ihmettelevät miksi suomalaiset eivät tule kylään tai eivät edes tervehdi, muuta kuin humalassa. Myös Alitolppa-Niitamo ym. (2005, 45) ja Säävälä (2011, 52) ovat todenneet, että kantaväestön maahanmuuttovastainen asenne on usein muuttajille pettymys. Ennakoasenteet muuttajia kohtaan ovat yksi syy joka hidastaa muuttajien kotoutumista. Kotoutumisen edistämiseksi asenteisiin

pitäisi vaikuttaa. Laajan opiskelijoille tehdyn asennetutkimuksen mukaan, myönteisin asenne muuttajia kohtaan oli niillä opiskelijoilla, joilla oli ollut kontakteja muuttajataustaisiin henkilöihin. (Söderling, 2013,24.) Tutkijoina näemme, että muuttajaäidit pitäisi saada luontevaksi osaksi meidän kaikkien arkea, jolloin kaksisuuntaisuus tulisi luonnostaan. Vaikka muuttajia on ollut Suomessa pitkään, eivät kaikki silti kohtaan heitä arjessaan.

Monikulttuurisuus on kasvanut viimeisten vuosikymmenten aikana Suomessa niin, että se on jo arkipäivää lähes jokaisessa työssä. Erityisesti peruspalvelujen työntekijöillä voi olla merkittävä vaikutus muuttajien hyvinvoinnin kannalta, koska luomuverkostot muuttajien ympäriltä puuttuvat. Tehdyt tutkimukset osoittavat, että viranomaisten ja muuttajien välisessä vuorovaikutuksessa on haasteita. Tähän ongelmaan on etsitty ratkaisua kulttuuritulkkitoiminnasta. Periaatteessa kulttuuritulkki olisi henkilö joka tuntee molemmat kulttuurit ja hän toimii asiakkaiden ja ammattilaisten välissä selittäen puolin ja toisin kulttuurisia eroja toiminta tavoissa. (Heino, Kärmeniemi & Veistilä 2014, 9) Haastateltavien pitkä työkokemus on antanut heille hyvän käsityksen ja perustiedot asiakkaiden lähtömaan kulttuureista ja siksi voisimme käyttää heistä nimitystä kulttuuritulkki. Työntekijöiden ja asiakkaiden välillä on paljon juuri tuota lain velvoittamaa kaksisuuntaisuutta. Muuttajat oppivat työntekijöiltä suomalaista kulttuuria ja kieltä, työntekijät oppivat muuttajilta heidän kulttuuristaan. Ymmärrettävästi kulttuuritulkkia tarvitaan niissä palveluissa joissa muuttajaäideistä ei ole kokemuksia.

Työntekijät kokivat, että kotouttamistoimien aloittaminen pitäisi olla tehokkaampaa. Kolme vuotta on lopulta lyhyt aika. Tukitoimet pitäisi aloittaa mahdollisimman pian alueelle siirtymisen jälkeen. Äideillä jotka toimiva kodinpiirissä aika on erityisen lyhyt. Olisikin syytä miettiä onko tuollainen aikaraja oikeudenmukainen niille, joiden mahdollisuus saada kotouttamispalveluja ja ottaa niitä vastaan on rajoittunutta.

5 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen alkoi syksyllä 2013. Olimme molemmat kiinnostuneita maahanmuuttajista. Ohjaavien opettajien vinkillä, otimme yhteyttä Oulun kaupungin maahanmuuttajapalveluihin, vs. johtaja Jouni Röntyseen. Näin tutkimus aiheeksi muodostui maahanmuuttajaäitien arjen haasteet. Syksyllä aloitettiin opinnäytetyön kirjoittaminen.

Opinnäytetyön suunnitelman laatiminen oli haastavaa ja välillä jopa turhauttavaa. Aluksi tuntui haastavalta löytää oikeita asiasanoja ja kirjallisuutta. Viitekehyksen rakentaminen oli ajoittain työlästä. Kuitenkin hyvä suunnitelma ja tietoperusta tekivät tulosten ja johtopäätöksen kirjoittamisen helpommaksi. Ohjaavien opettajien palautteiden saaminen auttoi kuitenkin löytämään suunnan jota kohti olemme opinnäytettämme vieneet.

Röntynen ehdotti haastateltaviksi palveluiden kodinhoitajaa ja terveydenhoitajaa. Lisäksi haastattelimme kaupungin perhetyöntekijää, joka toimii alueella jossa on maahanmuuttajia. Tutkimusluvan saimme loppukeväästä 2014. Haastattelut tehtiin touko-kesäkuussa. Haastattelimme maahanmuuttajapalveluiden työntekijät yhtä aikaa heidän pyynnöstään. Perhetyöntekijän haastattelu oli yksilöhaastattelu. Alkuperäinen ajatuksemme oli, että kirjoitamme opinnäytetyönraportin kesän aikana, mutta työtä hidasti monet yksityiselämän vastoinkäymiset sekä yhteisen ajan puute. Pääsimme litteroimaan ja kirjoittamaan raporttia syksyllä.

Tutkimusmenetelmänä käytimme teemahaastattelua. Haastattelimme kolmea työntekijää, siitä huolimatta saimme laajan kuvan maahanmuuttajaäitien arjesta, koska jokaisella haastateltavalla on pitkä kokemus maahanmuuttajien parissa työskentelystä. Vaikka haastattelimme eri työmuotojen ja ammattialojen työntekijöitä saimme kuvan, että näkemykset maahanmuuttajaäitien arjesta ovat yhdenmukaisia ja toisiaan täydentäviä. Miksi emme haastatelleet suoraan maahanmuuttajaäitejä, oli puhtaasti resurssi kysymys. Jos olisimme toimineet niin, olisimme halunneet tehdä haastattelut tulkkia käyttäen, jotta väärinkäsityksiä ei olisi syntynyt puolin eikä toisin ja tähän olisi tarvittu rahaa, jota meillä ei ollut käytössämme. Aina olisi eettisesti paras ratkaisu antaa ihmisten itse kertoa omasta kokemuksestaan.

Haastatteluissa tuli ilmi arjen haasteita jotka eivät kuuluneet minkään teeman alle, esim. pakolais- taustaisten äitien traumaattinen tausta joka näkyy lapsiperheen arjessa. Mietimme, että olisiko

avoin haastattelu sittenkin sopinut paremmin tutkimustehtävään, siinä haastateltavat olisivat saaneet avoimesti tuottaa omaa näkemystä ilmiöstä ilman teemojen rajoituksia.

Litterointi oli aikaa vievä vaihe. Teimme aluksi peruslitteroinnin jossa jätimme suoraan jo teemojen ulkopuolisia aineistoja kirjaamatta. Tulosten kirjoittamisen yhteydessä huomasimme, että haastatteluissa oli paljon aineistoa joka olisi syvemmin avannut ilmiötä jos olisimme litteroineet tarkemmin. Niinpä jouduimme tekemään sen uudestaan.

Tutkimuksen analyysimenetelmänä päätettiin käyttää teemoittelu analyysiä, koska tulokset myötäilivät teemahaastattelurunkoa ja olivat sitä kautta helposti jaoteltavissa teemoihin. Teemat eivät ole täysin samat kuin haastattelurungossa. Vapaa-aika ei näyttäytynyt äideille haastavana, joten se jäi pois ja tilalle tuli työntekijöiden tarjoama tuki. Tuen merkitys äitien kotoutumiselle on merkittävä ja halusimme tuoda sen esiin, koska kyse on sosiaalialan opinnäytteestä.

Tutkimuksen näkökulma maahanmuuttajaäitien arkeen oli uusi. Emme ole kirjallisuudessa törmänneet tutkimukseen jossa maahanmuuttajaäitien arki olisi jaoteltu siten miten Raijas on sen jaotellut. Raijaksen arjen hyvinvoinnin kokonaisuudesta nousi tutkimuksemme teemahaastattelun teemat ja se teki tutkimuksesta laaja-alaisen juuri kotiin liittyvine teemoineen. Tässä tutkimuksessa sitä on mukailtu, koska eri osa-alueet tarkoittavat maahanmuuttajaäideille osin eri asiaa kuin kantaväestön äideille, esimerkiksi taloudellinen suunnittelu ei ole samalla lailla keskeinen heikon taloudellisen tilanteen vuoksi. Myös vapaa-aika ei näyttäytynyt erillisenä äitien arjessa, vaan se liittyi perheen kanssa yhdessä oloon ja ruokailuun. Raijaksen teorian heikkous oli siinä, että se on suomalaisen arjen teoria, muuttajilla arjen haasteet ovat toisenlaisia. Toisenlainen teemoittelu olisi muuttanut tuloksia, mutta uskomme että tälläkin teoriolla saatiin esille keskeinen tutkitusta ilmiöstä.

Tutkimuksemme tavoitteena oli lisätä tietoa äitien arjen haasteista konkreettisella tasolla ja mielestämme tutkimustulokset olivat sellaisia. Tutkimuksen tulokset olivat samankaltaisia kuin tietoperustamme, mutta arjen konkreettiset haasteet selkenivät. Saavutimme tuloksen joka on hyödynnettävissä kaikissa yksiköissä joissa muuttajaäidit asioivat. Tutkimus keräsi kokemustietoa usealta pitkän linjan ammattilaiselta, se on arvokasta tietoa, jota pitää tallentaa asiasta kiinnostuneiden hyödynnettäväksi. Tulokset auttavat maahanmuuttajapalveluja kohdentamaan työtään oikea-aikaiseen toimintaan. Tuloksista ilmeni, että kotoutumisprosessissa olisi tehostettavaa, mm. kotiin saatavaa tukea saa liian myöhään, siihen nähden että aika on rajallinen. Asiakkaan näkö-

kulmasta kotouttamisen alkuvaiheessa saatu tuki on tärkeintä kotoutumisprosessin alkuun saattamiseksi.

Tutkimustulosten ja johtopäätösten kirjoittaminen haastoi meidät moneen aivoriiveen prosessin aikana. Omat oppimisen kokemukset olivat mittavia. Opimme tekemään tukimusta ja rajaamaan aihetta ilmiölle oleelliseen tietoon. Myös lähdekriittisyys kasvoi. Sosionomin (AMK) työssä se auttaa meitä etsimään luotettavaa tietoa erilaisista ilmiöistä. Maahanmuuttajaäidin arjen haasteet ovat muuttaneet näkemystämme koko maahanmuuton ilmiöstä. Olemme oivaltaneet kuinka raskas ja vaikea tilanne on erityisesti äideille. Muuton seurauksien kokonaisvaltaisuus on yllättänyt meidät ja lisännyt ymmärtämystä maahanmuuttajia kohtaan. Lisääntynyt ymmärrys auttaa meitä kohtaamaan asiakkaat yksilöinä ja tunnistamaan heidän tarpeensa tukeen ja ohjaukseen. Olemme oppineet että asiakkaiden tarpeet ovat usein hyvin konkreettisia ja työssä pyrimme vastaamaan tähän tarpeeseen, kuitenkin niin ettemme tee puolesta, vaan olemme rinnalla kulkemassa. Tutkimus on vahvistanut käsitystämme siitä kuinka merkityksellistä ihmisten on saada kuulua johonkin yhteisöön. Työssä pyrimme luomaan rakenteita joissa ihmiset toimivat yhdessä kaikista eroista huolimatta. Kotoutumisenkin näkökulmasta kaksisuuntainen yhteistoiminta on ensiarvoisen tärkeää.

Huomasimme tulkitsevamme maahanmuuttajaäidin kotoutumista ja siihen liittyviä haasteita omasta kulttuuristamme käsin. Ajattelimme esim. kodin tarvikkeita, mietimme mikä meistä on erityäin oleellista ja huomasimme, että samat asiat eivät työntekijöiden kertoman mukaan olleetkaan maahanmuuttajaäideille tärkeitä. Tästä saimme vahvistusta sille kuinka tärkeää on asiakkaan aito kuuleminen, koska me jokainen annamme asioille erilaiset merkitykset. Tutkijoina tunnistamme, että tulokseen on vaikuttanut se, että olemme oman kulttuurimme lapsia, niin tukijat kuin haastateltavat. On mahdotonta tulkita äitien haasteita niin ettei meihin vaikuta kulttuuri jossa olemme kasvaneet, siten se vaikuttaa tulokseen. Olemme tutkijoina yrittäneet olla mahdollisimman avoimia erilaisuudelle ja pyrkineet ymmärtämään muuttajan kokemusta niin hyvin kuin mahdollista.

Olemme prosessin aikana paljon pohtineet maailmanlaajuisia ilmiöitä. Kuinka poliittiset päätökset niin lähtömaassa kuin vastaanottavassa maassa muovaavat suuresti yksilön elämismaailmaa. Mielestämme Suomi on vielä suhteellisen ennakkoluuloinen muuttajia kohtaan. Mietimme meidän yksilöiden vastuuta valtiollisten päätöksistä. Olemmeko vastuussa siitä ettemme yksilötasolla toteuta maamme lainsäätäjien tahtotilaa? Tällaisella järjestelmällä muuttajat joutuvat kantamaan vastuun siitä että valtiolta on päättänyt ottaa vastaan, mutta kansa ei toivota tervetulleeksi.

Tutkimusta voisi jatkaa haastattelemalla äitejä, siitä mikä heidän oma kokemuksensa muuttajana on. Tutkimuksen aikana tuli huoli lapsen osasta muuttajana. Kiinnostavaa olisi tutkia miten lapset kokevat muuton, se onnistuisi haastattelemalla lapsia jotka ovat jo kotoutuneet tänne. Kokivatko he turvattomuutta päivähoitossa vieraan kulttuurin keskellä ilman vanhempiaan ja koituiko heille turvattomuutta vanhempien hitaamman kotoutumisen vuoksi. Jotta koko perhe tulisi huomioiduksi myös miesten ja isien ääni pitäisi saada kuuluville. Miten he kokevat muuttuvat perheroolit ja miten he suhtautuvat suomalaiseen malliin tukea äitiä yksilönä. Aiheutuuko uuden ja vanhan kulttuurin välille suuria ristiriitoja ja miten ne perheessä ratkaistaan

Suomi oli joskus yhteisökeskeinen maa, mutta nykyään hyvin yksilökeskeinen. Yhteisöllisyydessä on sellaista voimaa joka voisi auttaa monissa ongelmissa myös meitä suomalaisia. Lasten kasvatusta yhdessä isomman yhteisön kanssa antaisi tukea ja lisäisi vuorovaikutustaitoja, jotka tänä päivänä ovat ihmisiltä hukassa. Uskomme että yhteisöllisyys on voimavara ja sen puute vaikuttaa merkittävästi maahanmuuttajaäitien kotoutumiseen. Näemme myös, että sillä voimavaralla olisi käyttöä täällä meilläkin. Maahanmuuttajat tuovat tullessaan meille arvokkaan kokemuksen erilaisesta tavasta ymmärtää lähimmäinen. Osaammeko hyödyntää tuon mahdollisuuden?

LÄHTEET

- Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, S. 2005. Olemme muuttaneet: näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto.
- Anis, M. 2013. Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, S.(toim.) 2005. Olemme muuttaneet : näkökulmia maahan-muuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto. 147-161.
- Castaneda, A., Rask, S., Koponen, P., Mölsä, M. & Koskinen, S. 2012. Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi - Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa. THL Raportti: 2012_061.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino
(<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>)
- Heino, E. Kärmeniemi, N. & Veistilä, M. 2014. Kulttuuritulkki toimintamallin kuvaus. Helsinki: Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu : teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Janhonen-Abuquah, H. 2010 Gone with the Wind?: Immigrant Women and Transnational Everyday Life in Finland. Kotitalous- käsityötieteiden laitoksen laitoksen julkaisuja, 24. Helsinki: Helsingin Yliopisto
- Kansaneläkelaitos 2014. Lapsiperheet. Hakupäivä 3.11.2014. www.kela.fi/lapsiperheet
- Kansaneläkelaitos 2014. Työttömän maahanmuuttajan tuet. Hakupäivä 3.11.2014. www.kela.fi/tyottoman-maahanmuuttajan-tuet
- Kolanen, H. 2012. Suomessa asuvien somaliäitien imetys. Itä-Suomen yliopisto. Terveystieteiden tiedekunta. Preventiivinen hoitotiede. Pro gradu- tutkielma.
- Kookas. 2012. Miten eri uskontokuntien edustajat syövät? Hakupäivä 27.2.2014. <http://www.kookas.fi/articles/read/3081>
- Kuittinen, S. & Isojärvi, S. 2013. Vanhemmuus ja pientenlastenhoiva eri kulttuureissa. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, S.(toim.) 2005. Olemme muuttaneet : näkökulmia maahan-muuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto. 78-95.
- Maahanmuuttovirasto. 2013. Sanasto. Hakupäivä 3.10.2013. <http://www.migri.fi/medialle/sanasto>
- Makkonen, T. & Koskeniemi, E. 2013 Muuttoliikkeen ja maahanmuuttajien aseman oikeudellinen sääntely. Teoksessa Martikainen, T., Saukkonen, P., Säävälä, M.(toim) 2013. Muuttajat : kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. [Helsinki]: Gaudeamus.

- Malin, M. & Anis, M. Maahanmuuttajat hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Martikainen, T., Saukkonen, P., Säävälä, M. 2013. Muuttajat : kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus. 141-159
- Martikainen, T. & Tiilikainen, M. 2007. Maahanmuuttajanaiset : kotoutuminen, perhe ja työ. 2. p. Helsinki: Väestöliitto.
- Mikkonen, A. 2005. Työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat maahanmuuttajat: kokemuksia kotouttamistoiminnasta. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) 2005. Olemme muuttaneet : näkökulmia maahan-muuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto. 53-71.
- Mustanoja, M. 1999. Muslimiruokailuun liittyviä tapoja ja säännöksiä. Teoksessa Sakaranaho, T. & Pesonen, H. (toim.) 1999. Muslimit Suomessa. Helsinki: University Press.
- Oulun kaupunki. 2014. Sosiaali- ja perhepalvelut. Hakupäivä 21.1.2014.
<http://www.ouka.fi/oulu/sosiaali-ja-perhepalvelut/maahanmuuttajatyo-ja-kotouttaminen>
- Pietilä, I. 2013. Uuteen kulttuuriin sopeutuminen oppimisprosessina. Teoksessa Korhonen, V. & Puukari S. (toim.) 2013. Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-Kustannus. 46-55.
- Pohjola, A. 2007. Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Viinamäki, L., Saari, E. & Ahola, A. (toim.) 2007. Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi. 11-29
- Pääministeri Aleksander Stubb hallituksen ohjelma. 24.6.2014
- Raijas, A. 2008. Arjen hyvinvointi ja mahdollisuudet sen mittaamiseen. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Ruokatieto. 2014. Ruokakulttuuri koostuu nälästä ja yhdessä olosta. Hakupäivä 27.2.2014.
<http://www.ruokatieto.fi/ruokakasvatus/hyva-tavatton-ruoka-ja-tapakulttuuri/ruokakulttuuri-koostuu-nalasta-ja-yhdessaolosta>
- Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.
- Röntynen, J. 2013. Maahanmuuttajapalveluiden asiakasprosessin ydintehtävät näkyviksi. Oulu:
- Saukkonen, P. 2013. Erilaisuuksien Suomi : vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot. Helsinki: Gaudeamus.
- Sisäministeriö. 2013. Maahanmuuttopolitiikka. Hakupäivä 8.11.2013.
<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka>
- Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. 2011. Eri kulttuurien vaikutus syömiskäyttäytymiseen. Hakupäivä 27.2.2014. http://www.duodecim.fi/kotisivut/sivut.nayta?p_sivu=118209
- Sosiaaliportti. 2014. Osallisuus. <http://kettu.sosiaaliportti.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/osallisuus/kotoutuminen.html>. Hakupäivä 3.2.2015
- Säävälä, M. Maahanmuutto perheilmionä teoksessa Martikainen, T., Saukkonen, P., Säävälä, M. 2013. Muuttajat : kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. [Helsinki]: Gaudeamus. 101-122

Säävälä, M. 2011. Perheet muuttoliikkeessä : perustietoa maahan muuttaneiden kohtaamiseen. Helsinki: Väestöliitto.

Säävälä, M. 2007. Sukupuoli etnisen itseymmärryksen keskiössä: Naiseus, avioliitto ja perhe Kosovon albaaninaisten puheessa Teoksessa Martikainen, T. & Tiilikainen, M.(toim.) 2008. Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ. 2. p. Helsinki: Väestöliitto. 68-87.

Söderling, I, 2013. Maahanmuutto ja Suomalaiset asenteet. Teoksessa Alitolppo-Niitamo, A. Fågel, S. Säävälä, M.(toim.) 2013. Olemme muuttaneet ja kotoudumme. Helsinki. Väestöliitto. 15-31.

Tilastokeskus. 2013. Kuntien avainluvut. Hakupäivä 16.1.2014
<http://www.stat.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/564.html>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turtiainen, K. 2013. Maahanmuuttajien vastaanotto ja kotouttaminen kunnissa. Teoksessa Korhonen, V. & Puukari S. (toim.) 2013. Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-Kustannus. 191-205.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2013. Maahanmuuttajien kotouttaminen. Hakupäivä 12.11.2013.
http://www.tem.fi/tyo/maahanmuuttajien_kotouttaminen/kotouttamispalvelut

Vilka, H. 2005. Tutki ja Kehitä. Keuruu. Otavan Kirjapaino Oy

LIITTEET

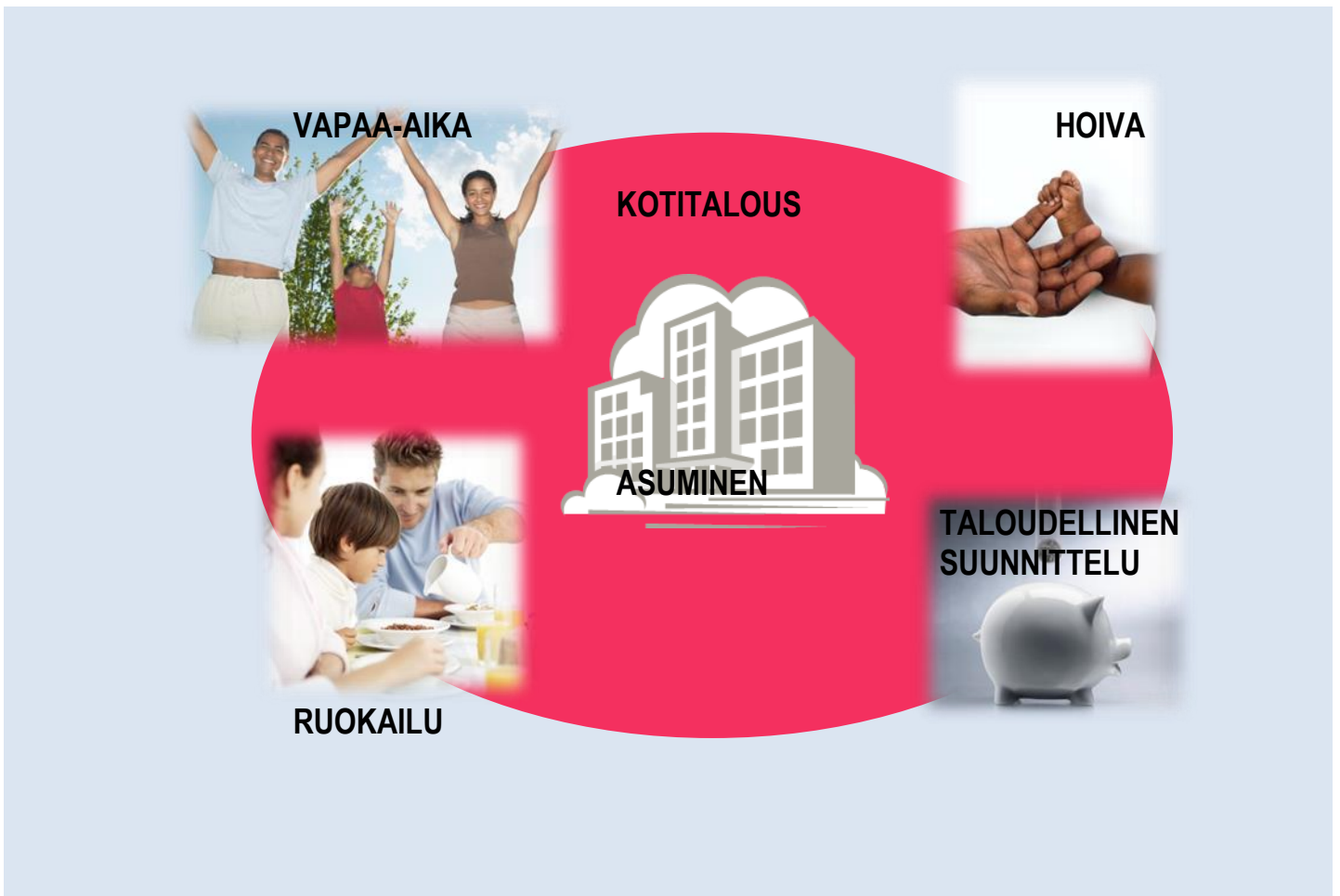
Teemahaastattelurunko

LIITE 1

Työkokemus maahanmuuttajatyöstä: -kuinka kauan ja minkälaisissa tehtävissä?

1. Millaisia asumiseen liittyviä haasteita maahanmuuttajaäideillä on kotouttamisen alkuvaiheessa?
  - Asunnon koko
  - Asunnon sijainti
  - Alueellinen keskittyminen vai haja-asutus
  - Asunnon varustelu

2. Millaisia hoivan haasteita maahanmuuttajaäideillä on kotouttamisen alkuvaiheessa?
  - Muuttuvat roolit, vanhemman, puolison ja tyttären
  - Ylirajaisuus, isovanhempien ja suvun vaikutus
  - Eritahminen kotoutuminen

3. Millaisia ruokailun haasteita maahanmuuttajaäideillä on kotouttamisen alkuvaiheessa?
  - Miten ruokakulttuurin merkitys näkyy ja korostuu vieraassa kulttuurissa?
  - Ruoka-aineiden hankinta
  - Uskontoon liittyvät tekijät (Ramadan)
  - Transnationaalisuus

4. Millaisia vapaa-aikaan liittyviä haasteita maahanmuuttajaäideillä on kotouttamisen alkuvaiheessa?
  - Miten vapaa-aikaa vietetään?
  - Vaatiiko vapaa-aika paljon hyödykkeitä?
  - Transnationaalisuus

5. Millaisia taloudellisen suunnittelun haasteita maahanmuuttajaäideillä on kotouttamisen alkuvaiheessa?
  - Miten perheet tulevat taloudellisesti toimeen?
  - rahalähtökset
  - rahankäyttö

Onko vielä jokin asia minkä haluaisit nostaa esiin?

Tutkimuskysymyksemme on:

Millaisia arjen haasteita maahanmuuttajaäideillä on kotouttamisen alkuvaiheessa?